

BIBLIOTEKEN SOM TANKESMEDJOR

EXEMPEL OCH TIPS FÖR FOLKBIBLIOTEK

REGIONSAMVERKAN
SYDSVERIGE

Biblioteken som tankesmedjor –

Exempel och tips för folkbibliotek

Skribent: Annika Wernborg, Wernborg konsulting AB

Textbearbetning och grafisk form: Länge Leve Kommunikation AB

INNEHÅLL

FÖRORD	5
ARBETSGRUPPEN HAR ORDET.....	6
ANSVAR OCH ROLLER	6
FÖRANKRING AV PROJEKTET I RESPEKTIVE REGIONER	6
SÅ HAR VI ARBETAT.....	6
REFLEKTIONER	8
REGIONAL BIBLIOTEKSVERKSAMHET TIPSAR.....	9
BIBLIOTEKENS DEMOKRATIUPPDRAG.....	10
OM PROJEKTET.....	12
BIBLIOTEKENS VERKTYGSLÅDA I DEMOKRATIARBETET	13
BIBLIOTEKEN SOM LOKAL DEBATTARENA.....	16
VI-FIKA I EMMABODA	18
NAVET I OSKARSHAMN	22
LUND PRATAR.....	26
MEDVERKET I YSTAD	30
DEMOKRATISK ARENA I HABO	34
UTVALDA RÖSTER FRÅN DELTAGARE	38
GÖR DIN RÖST HÖRD	40
ÖKA DET DEMOKRATISKA INFLYTANDET I KARLSKRONA.....	42
LUND LYSSNAR	46
DIGITAL DELAKTIGHET, DEMOKRATI OCH HÄLSA I VAGGERYD	50
HALMSTAD VILL STÄRKA MÄNNISKORS MÖJLIGHETER ATT BLI DEMOKRATISKA MEDBORGARE	56
HYLTEBIBLIOTEKEN VILL MOTVERKA SOCIALT UTANFÖRSKAP OCH NÅ NYA MÅLGRUPPER	62
VITALISERA DEN LOKALA DEMOKRATIN I TINGSRYD	66
INTERVJU MED PROCESSLEDAREN	70
AVSLUTANDE ORD FRÅN STYRGRUPPEN.....	72
LÄS MER	73

VR-häng för barn på Halmstads bibliotek.

FÖRORD

Folkbibliotekens verksamhet utvecklas ständigt i samspel med tiden och förändringar i det omgivande samhället. Digitaliseringen ställer nya krav på människors kunskaper om medier och information och aktualiserar därför bibliotekens demokratiska uppdrag. Bibliotekslagens skrivning att ”verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning” – vad innebär det kopplat till bibliotekets lokala kontext idag? Vilken roll tar biblioteket som demokratisk institution i kommunen och hur är invånarna delaktiga? I slutrapporten efter det nationella projektet *Digitalt först med användaren i fokus* var en av slutsatserna att biblioteken behöver arbeta mer proaktivt för att skapa metoder för det demokratiska och kunskapsförmedlande uppdraget.

De regionala biblioteksverksamheterna i Skåne, Halland, Blekinge, Kronoberg, Kalmar och Jönköpings län har med finansiering av Regionsamverkan Sydsverige och Kulturrådet erbjudit folkbibliotek från tio kommuner möjlighet att utforska och prova sig fram i projektet *Biblioteken som tankesmedjor*. Biblioteken som medverkat har utvecklats som demokratisk arena i sitt lokalsamhälle, lärt och gjort erfarenheter att ta med i det fortsatta arbetet. Vi hoppas att det de delar med sig av i denna skrift ska inspirera fler bibliotek till demokratiutvecklande arbete tillsammans med invånarna!

Jobanna Billvén

*enhetschef Biblioteksutveckling,
Region Jönköpings län*

Mats Bjerde

*avdelningschef Kultur och Samhälle,
Region Halland*

Joanna Holden

*avdelningschef Biblioteksutveckling,
Blekinge Kronoberg*

Emelie Ive

*enhetschef Kultur och samhälle,
Region Skåne*

Carl Sundbring

*bildningschef,
Region Kalmar län*

ARBETSGRUPPEN HAR ORDET

Projektorganisationen har bestått av styrgrupp, arbetsgrupp, processledare och pilotbibliotek. Projektplanen, som har varit gemensam utgångspunkt för alla inblandade, innehöll beskrivningar av syfte, roller och ansvar.

ANSVAR OCH ROLLER

Styrgruppens roll har varit att ha det övergripande ansvaret för projektet, godkänna ändringar utanför arbetsgruppens befogenheter och ge arbetsgruppen uppdrag och riktlinjer för genomförandet av projektet.

Arbetsgruppens uppdrag, tillsammans med processledaren, har varit att ha direktkontakt med pilotbiblioteken, stödja deras projektarbete och driva projektet framåt enligt styrgruppens uppdrag.

Arbetsgruppen har bestått av en eller två medarbetare från de regionala biblioteksverksamheterna i Skåne, Halland, Blekinge/Kronoberg, Kalmar och Jönköpings län.

Folkbiblioteken i kommunerna Emmaboda, Habo, Halmstad, Hylte, Karlskrona, Oskarshamn, Lund, Vaggeryd, Tingsryd och Ystad har i sin roll som pilotbibliotek utforskat och prövat olika sätt att gestalta bibliotekens demokratiska uppdrag.

FÖRANKRING AV PROJEKTET I RESPEKTIVE REGIONER

En viktig faktor inför projektstart har varit den informations- och förankringsprocess som varje regional biblioteksverksamhet har genomfört i samtal med folkbibliotekens chefer.

SÅ HAR VI ARBETAT

Gemensamma träffar: Arbetsgruppen har kontinuerligt bjudit in pilotbiblioteken till gemensamma träffar, både fysiska och digitala, där de kunnat dela erfarenheter och utveckla sina metoder. Här har gruppen också fungerat som en resurs när biblioteken stött på hinder eller behövt extra vägledning.

Peer Learning: För att ytterligare möjliggöra och stärka pilotbibliotekens gemensamma lärande har de som haft liknande demokratiska utmaningar kopplats samman för ökad kontakt och erfarenhetsutbyte under projektets gång.

Skräddarsytt stöd: Arbetsgruppen har också haft löpande kontakt med pilotbiblioteken i respektive region och erbjudit varierande stöd i pilotbibliotekens projektarbete. Vissa har behövt mer stöd, andra mindre, i sitt arbete.

Ekonomiskt stöd: En annan viktig faktor för projektet är det ekonomiska stöd som pilotbiblioteken har fått för att kunna genomföra arrangemang och för att täcka vikariekostnader. Att kunna frigöra tid för de som varit aktiva i projektet är en förutsättning för genomförandet av de metoder som pilotbiblioteken arbetat fram.

Uppmuntran till experiment: Att utforska bibliotekens demokratiska uppdrag i en digital samtid är en process som kräver att man prövar sig fram och testar nya saker. Här har arbetsgruppen samtalat mycket med pilotbiblioteken om vikten av att våga prova, och prova nytt när utfallet inte blir som förväntat.

Kommunikation och informationspridning: En central del av arbetsgruppens och processledarens ansvar har varit att säkerställa en tydlig och kontinuerlig kommunikation mellan alla involverade parter. Detta innebar att hålla styrgruppen informerad om projektets framsteg, utmaningar och förändringar, samtidigt som de förmedlade styrgruppens beslut och riktlinjer till pilotbiblioteken. Arbetsgruppen organiserade även möten, workshoppar och uppföljningsträffar för att skapa en plattform för utbyte av idéer och erfarenheter.

- **Intern kommunikation inom arbetsgruppen:** Regelbundna avstämningsmöten och en gemensam kommunikationsplattform (Teams) användes för att säkerställa att alla var uppdaterade om aktuella uppgifter och eventuella förändringar inom projektet.
- **Extern kommunikation med pilotbiblioteken:** För att säkerställa att alla bibliotek var välinformerade organiserades både digitala och fysiska möten. Arbetsgruppen var också tillgänglig för kontinuerlig rådgivning och stöd via mejl och telefon. Vissa bibliotek fick tätare kontakt vid behov.
- **Spridning av projektet:** En viktig del av arbetsgruppens ansvar har varit att sprida de metoder och lärdomar som utvecklats under projektets gång. Tillsammans med processledaren och pilotbiblioteken har arbetsgruppen deltagit i olika nationella och regionala evenemang med syftet att dela erfarenheter och goda exempel från projektet till andra bibliotek runt om i Sverige. Dessa spridningstillfällen har innefattat bland annat presentationer på konferenser och seminarier och nätverksmöten i respektive regioner.

REFLEKTIONER

Även för arbetsgruppen har det blivit tydligt vilket komplext ämne demokrati är. Förutsättningarna och utmaningarna ser olika ut i de olika kommunerna, och arbetsgruppen har fått lära tillsammans med pilotbiblioteken hur det demokratiska uppdraget kan utvecklas på biblioteken.

Under projektets gång har flera pilotbibliotek ändrat arbetssätt eller inriktning och till och med behövt avbryta sin medverkan. Det krävs en öppenhet inför de här förändringarna och en tillit till processen, och låta pilotbiblioteken utforska i sin takt och efter sina förutsättningar. Annars finns det en risk att utvecklingen styrs för mycket av arbetsgruppen.

Samverkan har också varit en röd tråd genom hela projektet. Inte bara pilotbibliotekens samverkan med lokala aktörer, utan även samverkan mellan arbetsgrupp och pilotbibliotek och internt i arbetsgruppen. Inom de olika regionala biblioteksverksamheterna kan arbetssätt skilja sig åt och genom täta möten och träffar har ett gemensamt lärande, arbetssätt och riktning tagit form. Detta måste få ta sin tid. Att det blir förändringar inom en projektorganisation, med byte av eller avsaknad av representanter från de medverkande parterna, är inte ovanligt. Så har även varit fallet i detta projekt, som trots det har kunnat löpa vidare enligt plan.

Att ha tillit till att pilotbiblioteken kan leda sina egna processer och anpassa arbetet efter sina unika behov har varit viktigt för projektet. Detta innebär att erbjuda stöd utan att styra för mycket.

För att ett sådant här projekt ska bli bra krävs en tydlighet både gällande uppdrag och förväntningar mellan styrgrupp och arbetsgrupp. På samma sätt som arbetsgruppen haft tillit till pilotbibliotekens processer behöver styrgrupp också ha tillit till arbetsgruppens processer och arbetssätt.

REGIONAL BIBLIOTEKSVERKSAMHET TIPSAR:

1. **Uppmuntra utforskning genom finansiering:** finansiering kan behövas för att sätta i gång och utforska nya arbetssätt och metoder.
2. **Ha tillit till processen:** Låt projektet utvecklas i sin egen takt och undvik att påskynda beslut.
3. **Planera för eventuella förändringar:** Skapa strategier för att hantera pilotbiblioteken som ansluter sig eller lämnar under projektets gång.
4. **Dokumentera noggrant:** Säkerställ att alla delar av processen dokumenteras så att den kan överlämnas vid personalförändringar.
5. **Tydlighet i roller och ansvar:** Definiera roller och ansvar tydligt inom projektorganisationen för att undvika missförstånd.
6. **Klargör gemensamma mål och syften från början:** Formulera tydliga mål och syften, och skapa en gemensam målbild för att underlätta samarbete.

Engella Ameri

*utvecklare inom bibliotekens demokratiska uppdrag,
Biblioteksutveckling Region Halland*

Annelie Krell

*utvecklare,
Region Skånes kulturförvaltning*

Anna Lundqvist Nilson

*utvecklare bibliotek,
Region Skånes kulturförvaltning*

Annhild Ottosson

*utvecklare bibliotek,
Biblioteksutveckling Region Jönköpings län*

Anna Persson

*verksamhetsutvecklare,
Biblioteksutveckling Blekinge Kronoberg*

Henriette Sandell

*biblioteksutvecklare,
Biblioteksutveckling Region Kalmar län*

BIBLIOTEKENS DEMOKRATIUPPDRAK

Bibliotekens demokratiuppdrag fyller 10 år 2024. I den första bibliotekslagen från 1996 fanns inte ett sådant uppdrag med. Där lades i stället tonvikten på att alla medborgare ska ha tillgång till ett folkbibliotek i syfte att främja intresse för läsning, litteratur och information.

I den nuvarande bibliotekslagen, som trädde i kraft 2014, finns demokratiperspektivet med i beskrivningen av biblioteken syfte.

UR BIBLIOTEKSLAGEN (2013:801)

ÄNDAMÅL

2 § BIBLIOTEKEN I DET ALLMÄNNA BIBLIOTEKSVÄSENDET SKA VERKA FÖR DET DEMOKRATISKA SAMHÄLLET S UTVECKLING GENOM ATT BIDRA TILL KUNSKAPSFÖRMEDLING OCH FRI ÅSIKTSBILDNING.

BIBLIOTEKEN I DET ALLMÄNNA BIBLIOTEKSVÄSENDET SKA FRÄMJA LITTERATURENS STÄLLNING OCH INTRESSET FÖR BILDNING, UPPLYSNING, UTBILDNING OCH FORSKNING SAMT KULTURELL VERKSAMHET I ÖVRIGT. BIBLIOTEKSV ERKSAMHET SKA FINNAS TILLGÄNGLIG FÖR ALLA.

På Biblioteksdagarna 2014 föreläste Niclas Lindberg, dåvarande generalsekreterare i Svensk biblioteksförning, på temat *Nya bibliotekslagen – vad kräver den av oss?*. Där slog han fast att ändamålsparagrafen knyter ihop bibliotekslagen med Unescos folkbiblioteksmanifest och artikel 19 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet). Det finns också en koppling till en av grundlagarna, regeringsformen, där det står att ”det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden”.

I den nuvarande bibliotekslagen är ”medborgare” ersatt av ”alla”. Det innebär att människors tillgång till bibliotekens verksamhet inte ska villkoras, oavsett vilken kommun du bor i eller om du har ett svenskt medborgarskap.

I april 2022 tog regeringen beslut om en nationell biblioteksstrategi, *Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022–2025*. Syftet med strategin är att främja samverkan och kvalitetsutveckling inom det allmänna biblioteksväsendet. Här slogs fast att biblioteken är en plats för möten och det demokratiska samtalets utveckling.

Sedan den nuvarande bibliotekslagen infördes har folkbiblioteken tagit sig an demokratiuppdraget på olika sätt utifrån de utmaningar som funnits i samhället. Biblioteken i Varberg drev 2016 kampanjen *Bibliotek mot rasism* i syfte att visa att biblioteken är en fredad zon, en plats där alla är välkomna och att alla har lika värde. Västerås bibliotek anordnade en föreläsning om civil olydnad med en föreläsare som avtjänat ett fängelsestraff för att ha befriat djur med gruppen Tomma burar. På senare år har flera bibliotek engagerat sig i HBTQI-frågor. Satsningar på sagostunder med dragqueens och HBTQI-certifiering har dock mötts av kritik från allmänheten och vissa politiker.

Linnéuniversitetet och Lunds universitet genomförde 2021–2023 ett projekt kallat *Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap – ett demokratiuppdrag för en ny tid?* som undersökte just politisk påverkan på folkbibliotekens verksamheter utifrån de biblioteksanställdas upplevelser.

OM PROJEKTET

Biblioteken som tankesmedjor har drivits av de regionala biblioteksverksamheterna i Skåne, Halland, Blekinge, Kronoberg, Kalmar och Jönköping. Projektets idé började utvecklas 2019 och avslutades med en delningskonferens 2024.

Tio pilotbibliotek från de medverkande regionerna har deltagit. De har alla sina olika utmaningar och lokala förutsättningar, bland annat i invånarantal. Till exempel har Emmaboda kommun cirka 9 000 invånare medan Lunds kommun har cirka 130 000.

Pilotbiblioteken har arbetat med metodutveckling med stöd av processledaren Max Valentin och med utgångspunkt i lokala demokratiska utmaningar. Målet med projektet har varit att folkbibliotekens personal ska skaffa sig nya kunskaper för att kunna utveckla bibliotekens demokratiska uppdrag i en digital samtid. Metoderna som tagits fram ska gå att återanvända, både inom och utanför projektet.

Bakgrunden till projektet har varit slutsatser från det nationella projektet Digitalt först med användaren i fokus där det till exempel konstateras att biblioteken behöver jobba mer proaktivt för att skapa metoder för det kunskapsförmedlande uppdraget. I inledningen av projektet genomförde mediestrategen Brit Stakston en förstudie med rubriken *Biblioteken som tankesmedjor?*, på uppdrag av regionala biblioteksverksamheter inom ramen för Regionssamverkan Sydsverige.

Traditionellt sett förknippas en tankesmedja med ett sätt att åstadkomma en konkret politisk förändring. Även om politisk förändring inte är en del av bibliotekens uppdrag så skriver Stakston i förstudien att de kan inspireras av tankesmedjornas arbetssätt för att utveckla arbetet med demokratiuppdraget. Till exempel genom omvärldsbevakning, forskning, idédebatt och brobyggande mellan berörda aktörer.

De möjligheter och utmaningar som digitaliseringen medför är också en viktig del i det demokratiska arbetet. För bibliotekens del handlar det om att göra mer än att bara hantera praktiska, tekniska frågor. Ett exempel på detta är att biblioteken kan utöka sitt utbildningsansvar på det digitala området, till exempel genom att hålla samtal om hur algoritmer kan påverka vår fria vilja.

BIBLIOTEKENS VERKTYGSLÅDA I DEMOKRATIARBETET

Pilotbiblioteken började med att identifiera en lokal demokratisk utmaning, utformade ett koncept och använde sedan olika metoder för att genomföra arbetet. Ibland lyckades konceptet bättre än förväntat, ibland stötte man på olika problem och fick byta inriktning eller helt avsluta medverkan i projektet.

Pilotbibliotekens projekt har löpt under drygt ett år, en relativt kort projekttid. Vissa aktiviteter och arbetssätt hade gynnats av en längre tid för att förankras i lokalsamhället och för att kunna fördjupa samarbeten med andra aktörer.

Här har pilotbibliotekens erfarenheter samlats för att visa hur en biblioteksverksamhet kan komma i gång och arbeta med demokratiuppdraget. Fler och mer ingående tips finns också i samband med presentationen av respektive pilotprojekt.

1. FORMULERA EN DEMOKRATISK UTMANING

Ta reda på vilka demokratiska utmaningar som finns lokalt i bibliotekets kommun och bestäm vad verksamheten vill arbeta vidare med. Det kan vara en allmän samhällsföreteelse som anpassas till det lokala sammanhanget eller en helt och hållet lokal utmaning. Omvärldsbevaka och använd gärna lokala nätverk, både analoga och digitala, för att hitta demokratiska utmaningar som finns lokalt.

Exempel på utmaningar:

- filterbubblor och de polariserade samtal som sker på sociala medier
- att unga med funktionsnedsättning har svårt att göra sin röst hörd
- att politikerna inte representerar befolkningssammansättningen i kommunen.

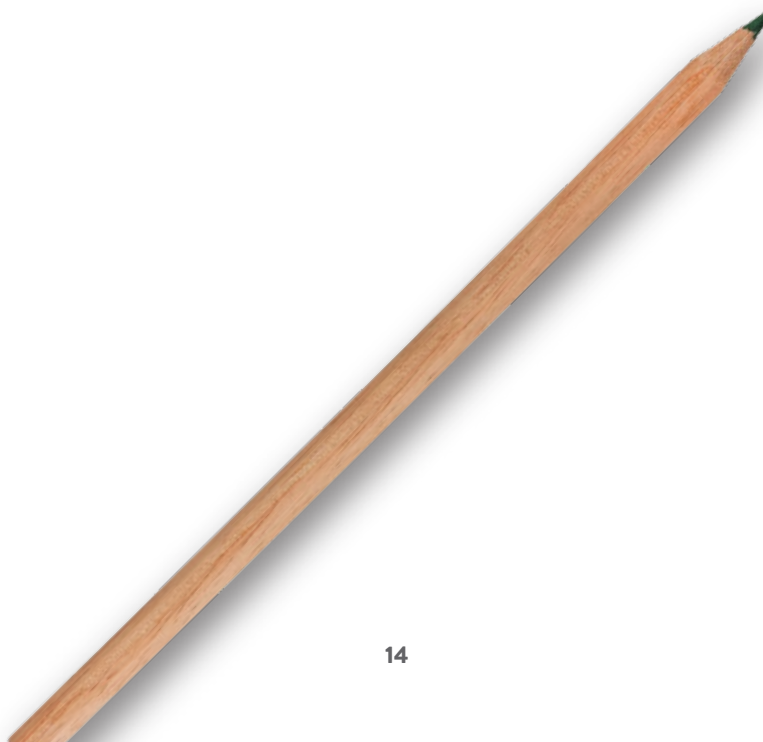
2. FORMULERA ETT KONCEPT

Sök inspirationen till ett lämpligt koncept som gör att biblioteket kan möta den utmaning som verksamheten vill arbeta med. Inspireras gärna av de två som pilotbiblioteken arbetat med: *Biblioteken som lokal debattarena* och *Gör din röst hörd*.

- *Biblioteken som lokal debattarena* riktar sig till en bred allmänhet. Antingen anordnar biblioteken själva debatter och diskussionskvällar kring aktuella och lokala ämnen eller så får medborgarnas egna föreläsningar och utställningar ta plats i biblioteksrummet.
- *Gör din röst hörd* innebär att biblioteken samarbetar med prioriterade grupper och skapar en skraddarsydd verksamhet i syfte att underlätta för personer i dessa grupper att delta i samhällsdebatten och det demokratiska samtalet.

3. PRAKTISKA RÅD

- **Hitta nya kontaktvägar.** Identifiera lämpliga kanaler för att nå utvalda målgrupper och ägna tid åt att kartlägga målgruppens förutsättningar och behov.
- **Skapa en logotyp.** Skapa igenkänning för besökarna genom att utforma en logotyp för verksamhetens arrangemang som kan användas i alla kanaler varje gång arrangemanget anordnas.
- **Skapa relationer.** Det är viktigt att lägga ner mycket tid på att skapa relationer och att vara lyhörd för deltagarnas behov och önskemål. Gör en preliminär planering, men våga släppa kontrollen och känna tillit.
- **Samarbeta!** Att samarbeta med civilsamhället och andra förvaltningar inom verksamhetens kommun är mycket viktigt för att lyckas! För att få dessa samarbeten att fungera behövs ofta tålamod och uthållighet. Samarbeta gärna med journalister och lokaltidningar. Finns det möjlighet är det bra att knyta andra kompetenser till biblioteket, till exempel producenter och eventkoordinatorer.
- **Skapa ett tryggt debattklimat.** Med hjälp av gemensamma spelregler och avgränsade ämnen kan även brännande frågor tillåtas ta plats och utrymme skapas för att låta det bli lite hett i debatterna!
- **Ta hjälp av teknik.** Det finns många tekniska hjälpmedel som kan användas, till exempel AI, chatrobotar, enkätverktyget Mentimeter och Virtual Reality (VR).
- **Utvärdera.** Analysera gärna varför en satsning inte lyckas som verksamheten tänkt sig. Avsätt gärna tid i anslutning till aktiviteten för en kvalitativ utvärdering i direkt kontakt med besökarna. Det är enklare än att i efterhand skicka ut enkäter.

BIBLIOTEKEN SOM LOKAL DEBATTARENA

Biblioteken som valde att arbeta utifrån **Biblioteken som lokal debattarena** ville låta människor mötas, debattera, diskutera och reflektera tillsammans kring ett angeläget, ofta lokalt förankrat, ämne.

I den digitaliserade världen möts vi ofta av människor som har åsikter som liknar våra egna. Det riskerar att öka polariseringen och förlama människors handlingskraft. Biblioteken ville vara en motpol till digitala samtal i filterbubblor och i stället skapa fysiska möten där olika åsikter kunde brytas mot varandra.

Biblioteken valde två olika sätt att organisera debatterna. Antingen gjorde bibliotekets medarbetare urvalet av ämnen och satte samman en diskussionspanel eller så uppmuntrade biblioteket allmänhet, föreläsare eller författare att i stort sett fritt använda biblioteket som en arena för sitt budskap.

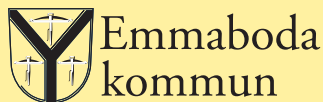
En utmaning i att upplåta bibliotekets rum har varit att identifiera urvalskriterier och gränser för både ämnen och avsändare. Under projektet har det inte uppstått någon situation där biblioteket behövt neka en aktör tillträde, men det är viktigt att det finns en beredskap för att kunna göra ett urval på grunder där både objektivitetsprincipen och likhetsprincipen efterlevs.

Biblioteken i Emmaboda kommun, Oskarshamns kommun, Lunds kommun, Ystads kommun och Habo kommun har alla arbetat med Biblioteken som lokal debattarena i sin pilotverksamhet.

I detta kapitel redogör biblioteken för projektens framgångar och utmaningar och ger sina bästa tips till andra bibliotek.

VI-FIKA I EMMABODA

EMMABODA KOMMUN

INVÅNARANTAL: 9 056

ANTAL BIBLIOTEK: 9

I kommunen finns ett huvudbibliotek, fyra skolbibliotek, tre integrerade folk- och skolbibliotek samt en bokbuss.

SÅ HÄR GJORDE VI

Emmaboda bibliotek såg polariseringen av samhället som en lokal demokratisk utmaning. Det är problematiskt att samtal på sociala medier ofta sker mellan människor med liknande bakgrund och åsikter och att man sällan möts över gränserna.

Vi-fika skapades utifrån en önskan att Emmaboda bibliotek skulle kunna vara en arena för möten som kan utveckla både människors privatliv och det demokratiska samtalet.

Vi-fika innebär diskussionskvällar för allmänheten om aktuella och lokala frågor. Ämnen valdes först ut av biblioteket och sen efterlystes också förslag från besökare. En bibliotekarie har fungerat som moderator och en panel bestående av representanter från föreningar eller andra aktörer har funnits med vid varje tillfälle. Lokala politiker har varit med i panelen vid alla tillfällen utom ett.

Politikerna satt i stället i publiken vid diskussionskvällen *Skattepengar, konst och konferensbord* som handlade om kommunens inköp av ett konferensbord i augusti 2023. Enligt en artikel i Aftonbladet kostade bordet över 760 000 kronor, så inköpet hade varit upphov till många diskussioner på sociala medier och i samhället. Bland annat ställdes frågan om kostnaden verkligen var motiverad.

Arrangemanget genomfördes i samarbete med lokaltidningen *Barometern* och *Kalmar konstmuseum*. Utgångspunkten var ett respektfullt samtal med utrymme för kritik och upprörda känslor. En riskanalys gjordes inför samtalet och det fanns beredskap om debatten skulle urarta. Kvällen blev mycket lyckad. Den var välbesökt, lockade en ny publik och själva samtalet blev precis så respektfullt och givande som man önskat. Lokaltidningarna *Barometern* och *Kalmar Posten* uppmärksammade arrangemanget och *SVT Småland* sände ett inslag inför debatten samma kväll.

Övriga **Vi-fika** har handlat om yttrandefrihet, förbjudna böcker och bokbål under Banned books week, om det var bättre förr, om Emmaboda bibliotek ska flytta till andra lokaler och om hur framtiden för Emmaboda kommun ser ut.

Ibland blev diskussionerna en aning spretiga. Erfarenheten från projektet visar att det är bra att i förväg tydligt avgränsa vilka delar av ett ämne som diskussionen ska handla om. Då blir det lättare att hantera personer som kommer från ämnet.

Antalet besökare har varierat från ett 50-tal till 9 personer. Ämnen med lokal anknytning, till exempel konferensbordet, har dragit flest besökare. Biblioteket har använt den lokala pressen, lokala Facebook-grupper och affischer i marknadsföringen. En logotyp togs fram för **Vi-fika** och en annan logotyp för demokratiprojektet i sin helhet.

Emmaboda bibliotek har under projektets gång etablerat sig som en arena som diskuterar lokala frågor. Biblioteket har byggt upp ett förtroende hos besökarna och omdömena bland annat på Facebook har varit mycket positiva.

Vi-fika, tema Konferensbordet, i Emmaboda.

EMMABODA TIPSAR

1. **Välj ett ämne som är aktuellt och lokalt.** Bedriv egen omvärldsbevakning i lokala nätverk och ta gärna kontakt med lokaltidningar och lokalradio för att fånga upp vad som är på gång.
2. **Sök samarbete.** Lokala journalister och lokala medier, föreningsliv, tjänstemän och andra lokala aktörer är bra samarbetspartners.
3. **Välj panel och moderator.** Bilda en panel utifrån ämnesvalet och bjud gärna in politiker i panelen. Anpassa panelen utifrån det förväntade antalet deltagare. Agera själv moderator eller bjud in en extern samtalsledare. Sträva efter dialog och samtal snarare än föreläsning.
4. **Avgränsa.** Förmedla tydliga avgränsningar till deltagarna kring vad diskussionen ska gälla.
5. **Marknadsför.** Använd lokala nätverk till exempel lokala Facebook-grupper vid marknadsföring. Var tydlig i informationen om arrangemanget så att besökarna förstår vad som förväntas. Ta fram en logotyp för arrangemanget som kan användas i alla olika kanaler.

INTERVJU MED ELLA ANDRÉN, BIBLIOTEKARIE, EMMABODA BIBLIOTEK

Vilka förutsättningar tycker du är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Internt är det viktigt att känna stöd från övriga medarbetare och att få tid att reflektera över sin egen verksamhet, men att det kan vara svårt att bereda plats för den tiden i vardagen. Externt är det viktigt att skapa ett nätverk med lokalpress och politiker, föreningsliv och tjänstemän.

Vilka råd skulle du ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Våga testa och testa hejvilt att genomföra olika arrangemang. Ibland går det bra, ibland mindre bra. Prata med folk i lokalsamhället och använd alla kontaktnät ni har för att fånga upp vad det är som är aktuellt och som engagerar folk. Då kan man hitta lämpliga ämnen för ett vettigt samtal där biblioteket kan vara en arena. Avsätt tid att fundera på vad ni menar med demokrati inom biblioteksverksamheten och fundera på hur demokratiuppdraget avspeglar sig i verksamheten idag. Man behöver utforska om man kan arbeta med det på något annat sätt. På Emmaboda bibliotek har vi haft flera personalworkshops.

Vad kommer du att ta med dig från projektet?

En positiv grundkänsla av att det går att göra så mycket om man bara får med sig folk.

Biblioteket har en viktig funktion att fylla och att det är en bra arena att mötas på. Men tänk på att det inte är en neutral arena för alla eftersom det finns människor som har negativa upplevelser av bibliotek och läsning. Alla känner sig inte välkomna även om biblioteket vill förmedla det. Det är viktigt att ha med sig i kommunikation och kontakt med besökare. En lärdom är att analysera kommunikationen med besökarna. Projektet har visat att biblioteket kanske inte alltid har ett så tydligt budskap som man trott. Ett konkret exempel är arrangemanget ”Julpyssel med tema politik” då det inte kom några besökare alls. Det är möjligt att kommunikationen var otydlig. Kanske tyckte besökarna att det verkade läskigt att pyssla och prata politik och kände sig osäkra på vad som förväntades av dem.

Hur kommer ni på Emmaboda bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Sommaren 2024 hade vi en utställning för att visa vad vi gjort inom projektet. Till hösten finns planer på att arrangera ett Vi-fika med tema missbruk, ett ämne som kom upp under ett av vårens Vi-fika.

Något annat du vill tillägga?

Att det har varit så himla roligt! Det har varit otroligt spännande att tänka på de här frågorna, det har varit ett lyft för lokalsamhället och ett lyft för biblioteket i Emmaboda!

”MAN FICK VARA ARG PÅ ETT CIVILISERAT SÄTT”

Ella Andrén, bibliotekarie, Emmaboda bibliotek.

NAVET I OSKARSHAMN

Oskarshamns
kommun

OSKARSHAMNS KOMMUN

INVÅNARANTAL: 26 918

ANTAL BIBLIOTEK: 9

I kommunen finns ett stadsbibliotek, två närbibliotek, fyra skolbibliotek, ett integrerat folk- och skolbibliotek samt en kulturbuss.

SÅ HÄR GJORDE VI

Oskarshamns bibliotek ville motverka samhällsutmaningar som digitala ekokammare och opersonliga dialoger. I stället ville biblioteket skapa ett mervärde för medborgaren genom att vara en arena där olika åsikter kan brytas mot varandra. Det fanns också en vilja att visa att biblioteken har en viktig roll att spela för kommunen i stort och på så sätt kunna motivera ekonomiska satsningar framöver samt öka antalet besök och utlån.

Därför skapades **Navet**, medborgardrivna aktiviteter i biblioteksrummet för att stimulera demokratiska samtal. Via sociala medier och reportage i den lokala tidningen har det riktats en öppen inbjudan till politiska partier, religiösa samfund (ej sekter), föreningar, näringsliv, lokala författare och föreläsare att sprida sin kunskap på Oskarshamns bibliotek.

På biblioteket har aktörerna fått tillgång till en arena med teknik och service som kan användas både för föreläsningar och utställningar. Aktörerna har också fått en tilldelad yta för försäljning och hjälp med marknadsföringen av arrangemanget både på plats och i sociala medier. Marknadsföringen har skett via Facebook och Instagram och i samarbete med närliggande bibliotek.

Kraven som ställdes på arrangemanget var att det ska vara kostnadsfritt och de som föreläst har inte heller fått någon ersättning från biblioteket. Framträdandet fick inte sprida anti-demokratiska värderingar eller kränkande, våldsbejakande eller sexistiska budskap. Alla som använt bibliotekets arena har behövt följa en överenskommelse och varit beredda på att ställas mot väggen av besökare och kunna försvara sina åsikter.

Verksamheten har haft beredskap för om det skulle hetta till i debatterna. Samtidigt var det viktigt att inte låta oro och rädsla få ta över, eftersom biblioteket ville ge olika åsikter möjlighet att höras.

En av satsningarna inom **Navet** var en föreläsning av en person som förespråkade vindkraft. En vindkraftsmotståndare ville komma till tals efter föreläsningen. Då uppmuntrade bibliotekschefen honom till att hålla en egen föreläsning. Det uppskattades av personen som tyckte: ”så här borde fler bibliotek göra”. En annan satsning var en utställning med Martinus kosmologi, en stiftelse som sprider läran om Martinus kosmologi, vilken inte ska betraktas som en religiös trosinriktning utan en logiskt baserad förståelse för livet och dess religiösa dimension.

Ytterligare en satsning ägde rum under våren 2024 i form av en debatt mellan två kvinnor med sina rötter i Israel respektive Palestina. Arrangören valde ut kvinnorna efter egen research och beaktade särskilt att de inte skulle vara hemmahörande i Oskarshamn utan från en annan kommun för att undvika grupperingar i publiken. Moderatoren var däremot en lokal person som arbetar på Arbetsförmedlingen. Arrangemanget drog runt 60 personer. Det förekom ingen fri frågestund och det kom heller inga spontana frågor.

OSKARSHAMN TIPSAR

1. **Fixa förutsättningarna.** Skapa en yta på biblioteket med teknik och resurser för föreläsningar och utställningar, om ni inte redan har det.
2. **Utse en koordinator.** En viktig pusselbit är att tillföra kompetens i form av en eventkoordinator med erfarenhet av att arrangera som kan vara motorn i arrangemangen.
3. **Bjud in brett.** Rikta en allmän inbjudan till lokala föreningar, organisationer, privatpersoner, författare, föreläsare eller andra som vill sprida sitt budskap på biblioteket. Använd lokala media och bibliotekets egna kanaler. Använd ett direkt tilltal och ett lekfullt språk med glimten i ögat.
4. **Stötta aktörerna.** Erbjud en tilldelad yta för försäljning och hjälp med marknadsföringen av arrangemanget, både på plats och i sociala medier.
5. **Sätt upp regler.** Aktörerna måste godkänna de regler som biblioteket satt upp för arrangemanget, till exempel att det ska vara kostnadsfritt och att det inte får sprida anti-demokratiska värderingar.

INTERVJU MED JONAS FRYKMAN, EVENTKOORDINATOR OCH BIBLIOTEKSASSISTENT, OSKARSHAMNS BIBLIOTEK

Vilka förutsättningar tycker du är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Det är viktigt att det finns ett engagemang hos både chef och personal. Det är också viktigt att man inte backar för heta potatisar och brännande frågor. Alla måste få säga sitt.

Vilka råd skulle du ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Ni behöver ha en drivande person med erfarenhet av att arrangera event. I övrigt är det ett otroligt enkelt koncept. Man ska inte tänka för mycket och inte överanalysera.

”DET ÄR VIKTIGT ATT MAN INTE BACKAR FÖR HETA POTATISAR OCH BRÄNNANDE FRÅGOR. ALLA MÅSTE FÅ SÄGA SITT.”

*Jonas Frykman, eventkoordinator och biblioteksassistent,
Oskarshamns bibliotek.*

LUND PRATAR

**LUNDS
KOMMUN**

LUNDS KOMMUN

INVÅNARANTAL: 130 288

ANTAL BIBLIOTEK: 11

I kommunen finns ett stadsbibliotek, nio filialer och ett mobilt bibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Genom att diskutera samhällstrender, aktuella fenomen och demokratiska utmaningar i en öppen debattform ville Folkbiblioteken i Lund stärka den fria åsiktsbildningen och biblioteket som en plats för praktiskt demokratiutövande. Därför skapades **Lund pratar**, en programserie med debatt och samtal som ska fungera på alla typer av bibliotek.

Ämnena i **Lund pratar** valde biblioteken utifrån frågor som engagerar och berör de boende i närheten. Målet var att utforska ämnena från olika perspektiv och att publiken skulle våga ställa frågor så att det blev mer av ett samtal än en föreläsning.

En redaktion bestående av biblioteksmedarbetare planerade och styrde arrangemanget. Redaktionen satte samman olika paneler som passade för det aktuella ämnet. Paneldeltagarna fick inte betalt, däremot anlätades en arvoderad moderator. Alla moderatorer har hittills varit frilansjournalister och det har visat sig vara ett lyckat val.

Redaktionen och moderatören har sett till att arrangemanget varit tryggt och att samtalet/debatten synliggjort olika åsikter och låtit dessa brytas mot varandra. Gränsdragningsproblematik om vem eller vilka som får använda bibliotekets lokaler undveks genom att biblioteken själva modererade arrangemangen och lät olika röster komma till tals.

Inför EU-valet arrangerades **Lund pratar** på tre av biblioteken i Lund. Syftet var att göra EU-frågor "glokala", att få besökarna att förstå hur beslut på EU-nivå påverkar deras vardag, men också att informera och folkbilda om EU. Flera besökare sade efteråt att det hade varit lärorik och två reaktioner var: *"plötsligt fattade jag något om EU"* och *"det var inte så svårt som jag trodde"*.

Lund pratar har lockat en annan typ av publik än de som brukar komma på författarsamtal. Kanske är tröskeln lägre att diskutera till exempel vargar än att lyssna på en författare. Förhoppningsvis kan det leda till att nya målgrupper upptäcker bibliotekens resurser.

Det bibliotek där debatten skulle äga rum marknadsförde arrangemanget i samarbete med lokala nätverk, nyckelpersoner, eldsjälur, föreningar och andra grupper för att nå så många som möjligt.

Under arbetets gång har en insikt varit att information om det som händer på Lunds stadsbibliotek ofta sprids till övriga bibliotek i kommunen, men inte tvärtom. Information om arrangemang på stadsdelsbiblioteken sprids inte heller till andra, närliggande, stadsdelsbibliotek. Det har gjort att biblioteken har börjat tänka om kring marknadsföringen av evenemang.

Lund pratar på Lunds stadsbibliotek i maj 2024.

LUND TIPSAR

1. **Bilda en redaktion.** Sätt samman en grupp med bibliotekanställda och en programansvarig som planerar och styr arrangemanget.
2. **Välj aktuella och lokala ämnen.** Välj frågor utifrån bibliotekets närhet och saker som kan vara intressanta på längre sikt. Men våga lämna utrymme i programplaneringen för att kunna fånga upp aktuella ämnen som många pratar om.
3. **Anpassa panelen.** Tänk på att anpassa panelens sammansättning och storlek för hur många besökare arrangemanget förväntas få.
4. **Välj rätt moderator.** Moderatören är viktig för att det ska bli en bra diskussion. Det är en fördel om de har kunskap inom ämnet som debatten gäller och en lokal anknytning.
5. **Sök samarbete med journalister.** Journalister är mycket lämpliga som moderatörer och bibliotekarier och journalister har mycket att ge och lära av varandra.
6. **Marknadsför brett.** Rikta marknadsföringen av arrangemanget till fler än enbart de som bor i bibliotekets omedelbara närhet. Det är också bra att skapa en logotyp och arbeta med att rama in arrangemangen på samma sätt för att skapa igenkänning för besökarna.

INTERVJU MED ANN-MARIE RAUER, PRODUCENT VID BIBLIOTEKEN I LUND

Vilka förutsättningar tycker du är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Internt är det viktigt att bibliotekets chef och ledning tydliggör att det demokratiska uppdraget ingår och att de pratar mycket om det. Men låt det inte stanna vid samtal. Biblioteken måste göra det demokratiska uppdraget. Iscensätt det och prova det utifrån de förutsättningar som finns på orten där biblioteket verkar.

Vilka råd skulle du ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Förarbetet är mycket viktigt. För att skapa ett tryggt rum där en kvalitativ debatt kan ske behöver man göra en noggrann research av både ämnet och vilka som ska sitta i panelen. Moderatören måste vara lämplig eftersom denne har en nyckelfunktion.

Sök samarbete med journalister! Bibliotekarier och journalister jobbar bra tillsammans och behöver varandra. Många gånger kan bibliotekarier sträva efter att det ska vara lugna och fina samtal utan konfrontationer, men journalisterna kan uppmuntra bibliotekarierna att våga låta det bli lite hett. Då blir det mer spännande att lyssna.

Våga putta lite på er bekvämlighetszon. Trots förberedelser och planering kommer det kanske aldrig att kännas helt tryggt att till exempel arrangera en debatt, men det går aldrig att ha full kontroll över ett samtal med en annan människa. Det måste man acceptera.

Vad kommer du att ta med dig från projektet?

Att vi med serien Lund pratar tar ett steg som vi som bibliotek inte gjort tidigare och det känns stort. Vi är stolta över serien och tycker den känns jätteviktig! Det är stort att människor, på en arena i deras närmiljö, får möjlighet att samtala om olika saker och låta åsikter brytas mot varandra.

Hur kommer ni på Folkbiblioteken i Lund att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Det känns som vi bara är i början av projektet. Vi har många planer för hösten och på sikt strävar vi efter regelbundet samarbete med någon tidning.

Något annat du vill tillägga?

Det är viktigt att biblioteken vågar prova och satsa på att ta sig an demokratiuppdraget!

**”BIBLIOTEKEN MÅSTE VÅGA TA
PLATS OCH LÅTA DET BLI LITE HETT
I DEBATTERNA”.**

Ann-Marie Rauer, producent, biblioteken i Lund.

MEDVERKET I YSTAD

YSTADS KOMMUN
INVÅNARANTAL: 31 911
ANTAL BIBLIOTEK: 6

I kommunen finns ett stadsbibliotek, fyra filialer och ett mobilt bibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Glemmingebro och Löderup är två orter i Ystads kommun med lågt valdeltagande och ett upplevt utanförskap. Det såg verksamheten som en lokal demokratisk utmaning. En annan demokratisk utmaning som kunde identifieras var det digitala utanförskapet. Därför skapades **Medverket**, diskussionskvällar kring ett valt tema där allmänhet och representanter för föreningar, organisationer, entreprenörer, tjänstemän eller politiker bjudits in.

Genom att låta politiker möta väljarna var tanken att kunna stärka människors tro på och delaktighet i demokratin. Särskilt för dem som bor på landsbygden som kanske annars kan känna ett stort avstånd till politiken.

Visionen var att alla deltagare skulle prata med varandra och vara aktiva vid rundabordssamtal. I samband med diskussionskvällarna var önskan också att ha ett digitalt inslag och därför användes det digitala verktyget *Mentimeter*.

Ystads bibliotek har arrangerat **Medverket** i Glemmingebro och på Ungdomsfullmäktige i Ystad. **Medverket** har även arrangerats internt på biblioteket för att informera om projektet *Biblioteken som tankesmedjor* och för att göra **Medverket** känd i arbetsgruppen.

MEDVERKET I GLEMMINGEBRO

I november 2023 arrangerades det första **Medverket** i Glemmingebro. Arrangemanget marknadsfördes genom lokaltidningen, affischering, bibliotekets och kommunens sociala medier, digitala skärmar och via byalaget i Glemmingebro. Ämnet för diskussionerna var hur ett nyligen kulturmärkt medborgarhus skulle kunna användas och bli mer välbesökt. Invånarna i Glemmingebro, beslutsfattare och nyckelpersoner deltog.

Inför arrangemanget togs ett antal spelregler fram för att skapa ett tryggt debattklimat. Spelreglerna illustrerar praktisk demokrati på så sätt att alla röster väger lika. Inför arrangemanget förklarades att de idéer, förslag och tankar som kom upp under kvällen inte nödvändigtvis skulle bli föremål för konkreta beslut eller förverkligande.

Direkt efter diskussionstillfället var det flera deltagare som gav positiva omdömen. Deltagarna lyfte särskilt fram initiativet, modereringen, organisationen av träffen och verktyget *Mentimeter*. Politikerna planerade att ta upp sammanställning av svaren och diskussionerna från träffen i sina egna forum. Det gjordes också en utvärdering via en enkät som mejlades till deltagarna. Enkäten fanns också på bibliotekets hemsida för **Medverket**.

Efter arrangemanget publicerades en sammanställning av förslaget på Ystads biblioteks hemsida för **Medverket** där också svaren på *Mentimeter*-frågorna illustrerades på ett mycket tydligt sätt. På hemsidan fanns också en länk till en artikel om arrangemanget i *Ystads Allehanda*.

MEDVERKET PÅ UNGDOMSFULLMÄKTIGE

Eftersom inga barn och unga deltog i Glemmingebro beslutade Ystads bibliotek att arrangera **Medverket** på Ungdomsfullmäktige. Ledamöterna är elever från grundskolan till gymnasiet. Här upplevdes dock att förutsättningarna blev begränsande då någon annan ägde agendan och **Medverket** bara var en punkt på dagordningen. Det fanns inte heller någon möjlighet att styra över möbleringen och inte heller få till stånd diskussioner mellan deltagarna.

Totalt var det cirka 60 deltagare, vilket troligtvis gjorde det svårt för många att våga låta sin röst höras. Svaren på *Mentimeter* kom ofta i form av ett eller två ord, men det var svårt att få möjlighet att fråga och få förtydligande information. Eftersom mötet fortsatte efter **Medverket** gick det inte heller att göra en utvärdering i anslutning till arrangemanget. Några vuxna (åhörare, politiker och den som ansvarar för ungdomsfullmäktige) uttryckte dock positiva omdömen både i anslutning till aktiviteten och efteråt. Ungdomarnas svar sammanställdes på webbsidan för **Medverket** och rapporterades även till politiker och tjänstemän inom kommunen.

Medverket återvände till Ungdomsfullmäktige vid ett annat tillfälle med en återkoppling, vilket uppskattades av ungdomarna. Det är särskilt viktigt för de unga deltagarna att få återkoppling och information om vad som händer med de åsikter och förslag som de medverkande bidrar med.

Medverket i Glemmingebro.

”GÖR ETT NOGGRANT GRUNDARBETE MED GEMENSAMMA SPELREGLER”

Elin Olsson och Ingrid Borg, bibliotekarier samt Linda Willander, bibliotekschef, Ystads bibliotek.

YSTAD TIPSAR

1. **Välj rätt ämne.** Det ska helst vara lokalt förankrat och passa för ett rundabordssamtal. Utgå från tre enkla diskussionsfrågor.
2. **Gemensamma spelregler.** Presentera spelregler som alla måste ställa upp på. Det skapar ett tryggt debattklimat och gör att man även vågar diskutera mer brännande ämnen. Låt någon vid varje bord skriva och dokumentera. Till en grupp på ca 25 deltagare krävs tre biblioteksmedarbetare. Sträva efter att olika grupper av människor kommer samman och möts.
3. **Praktiska råd.** Använd gärna det digitala verktyget Mentimeter. Använd en sladdlös mikrofon. Bjud gärna på godis och fika. Max en och en halv timme är lämpligt, tänk också på att man inte kan börja direkt utan viss tid går till ställtid.
4. **Ha tydliga roller.** Samarbetspartnerna behöver förberedas så att de lämnar över diskussion och eventuell medling till bibliotekets medarbetare som också har ansvaret för att moderera samtalet.
5. **Utvärdera.** Fånga upp deltagarnas bidrag, förklara och tydliggör vilka som tas med och vilken funktion de får. Sammanställ och publicera deltagarnas bidrag på en hemsida. Inspireras gärna av <https://www.biblioteksso.se/medverket>. Planera in tid för utvärdering mot slutet av arrangemanget och prata då gärna direkt med några deltagare.

INTERVJU MED LINDA WILLANDER, BIBLIOTEKSCHEF SAMT ELIN OLSSON OCH INGRID BORG, BIBLIOTEKARIER, YSTADS BIBLIOTEK

Vilka förutsättningar tycker ni är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Internt är det viktigt att ständigt reflektera över vad demokratiuppdraget innebär när samhällsklimatet ändras. Alla på biblioteket måste känna trygghet i att arbeta med demokrati. Det är viktigt att vara modig och bjuda in till delaktighet. Det är inte alltid bibliotekets medarbetare sitter inne med svaren utan besökarna kan vara experter i olika frågor och då måste man våga bjuda in till delaktighet. Tillsammans kan vi komma långt.

Externt är det viktigt att politiker och förvaltningschefer förstår och ser bibliotekets demokratiska och digitala uppdrag. Här kan det finnas lite kvar att jobba på i Ystad, men vi tycker att vi kommit en bit på väg när konceptet Medverket blivit så känt och uppskattat i kommunen då politiker deltagit.

Vilka råd skulle ni ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Hitta det som är lokalt och angeläget för att få engagemang. Backa inte för brännande frågor och skapa ett tryggt debattklimat genom gemensamma spelregler. Vid Medverket i Glemmingebro var spelreglerna nyckeln till en mycket lyckad debatt. Spelreglerna illustrerar praktisk demokrati – alla röster väger lika. Det låg motsättningar under ytan, men genom spelreglerna hanterade deltagarna samtalet på ett mycket bra sätt.

Man kan vara rädd för att arrangera debatter i de polariserade tider vi lever i nu, men med ett noggrant förarbete så blir det ett kvalitativt samtal och en trygg miljö för deltagarna. På så sätt fortsätter biblioteken att behålla allmänhetens höga förtroen-

de. Biblioteken måste ta kommandot och våga vara den neutrala arenan där olika åsikter får brytas mot varandra, för vilken annan aktör i samhället ska göra det annars?

Vad kommer ni att ta med er från projektet?

Vi har lärt oss mycket av vårt eget arbete, men det har varit extra värdefullt att få möta andra bibliotek och utbyta erfarenheter och få diskutera frågor tillsammans. Det har varit ett fint samarbete mellan biblioteken och man har varit väldigt generös med att dela med sig av lärdomar från sina lokala projekt.

Hur kommer ni på Ystads bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Vi kommer att fortsätta jobba med konceptet Medverket, men vi vill inte detaljplanera alltför långt i framtiden utan kunna fånga bollar som kommer så att vi är aktuella. Vi kommer också att hämta inspiration från de andra biblioteken i projektet och se om vi kan använda deras modeller. Generellt sett tänker vi internt utmana oss själva att få in fler inslag av demokrati i vår ”vanliga” programverksamhet för att jobba vidare med demokratiuppdraget.

Något annat ni vill tillägga?

Det har varit lyxigt att vara med i projektet och inspireras av och inspirera andra.

Det är inte alltid bibliotekets medarbetare sitter inne med svaren utan besökarna kan vara experter i olika frågor och då måste man våga bjuda in till delaktighet.

DEMOKRATISK ARENA I HABO

HABO KOMMUN
INVÅNARANTAL: 13 275
ANTAL BIBLIOTEK: 1

I kommunen finns ett folkbibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

En lokal demokratiska utmaning Habo bibliotek har sett är att det inte finns någon neutral, fysisk plats för det demokratiska samtalet i Habo idag. I stället har samtalet flyttat ut på sociala medier där det inte blir så nyanserat. En annan lokal utmaning är att politikerna i kommunen i genomsnitt är betydligt äldre än medelåldern i kommunen och fler yngre behöver bli engagerade.

Habo bibliotek testade flera olika spår samtidigt: föreläsning med diskussion, biblioteket som arena för kommunal information och dialog, en satsning för att stimulera fler att engagera sig politiskt och en bokcirkel. Målgruppen för satsningarna har varit alla vuxna i kommunen.

I november 2023 beslutade Habo bibliotek att avsluta sin medverkan i projektet. Det fanns flera orsaker till detta. Dels en ansträngd personalsituation i kombination med införandet av ett nytt biblioteksdatasystem. Dels blev flera av de planerade satsningarna inom projektet svåra att genomföra på grund av bristande internt engagemang från andra förvaltningar och från kommunpolitikerna i nämnden. Från och med 2024 tillkom även en kraftig ekonomisk besparing som påverkade bland annat den uppsökande verksamheten till prioriterade grupper och medieutbudet.

Under den tid som Habo bibliotek medverkade i projektet testades ändå flertalet av de satsningar som var planerade. Vissa med lyckat resultat, andra blev inte riktigt vad som hade förväntats.

Evenemangen har marknadsförts via regelbunden annonsering i annonspapperstidningen Habo-Nytt, affischer, bibliotekets webbsida, Instagram, och Facebook samt i Facebook-gruppen Habo kommunanslagstavla som ungefär hälften av befolkningen i Habo följer.

FÖRELÄSNINGAR PÅ TEMA DEMOKRATI MED DISKUSSION EFTERÅT

Biblioteket genomförde en föreläsning på temat, men valde sedan att inte fortsätta med upplägget då det inte fungerat som tänkt. Föreläsningen var Från världskrig till nätkrig med frilansjournalisten och författaren Jonathan Lundberg i samarbete med Studieförbundet Småland-Gotland. Publiken bestod mestadels av män, vilket var intressant eftersom det traditionellt sett brukar vara mest kvinnor på arrangemangen för vuxna. En organiserad samtalsstund var planerad efter föreläsningen. Under föreläsningens gång kom spontana frågor från åhörarna och det uppstod en del diskussioner. Därför ansågs att det överflödigt med en organiserad diskussion.

SYNLIGGÖRA BIBLIOTEKET SOM EN ARENA FÖR INFORMATION

Planen var att sätta upp en skärm i bibliotekets entré där kommunens olika förvaltningar skulle kunna informera om sina respektive verksamheter och nå ut till allmänheten. En inbjudan gick ut till representanter från olika förvaltningar, men gensvaret blev mycket dåligt. Förvaltningarnas svaga intresse för satsningen tillsammans med utmaningar kring placeringen av skärmen i kombination med den ansträngda personalsituationen ledde till att satsningen avbröts.

HÅLLBARHETSVECKAN – NÄR BESÖKARNAS ÖNSKEMÅL FÅR STYRA

Habo bibliotek brukar medverka under Hållbarhetsveckan i kommunen. Biblioteket arrangerade en föreläsning om smarta hem, solceller och elbilar utifrån önskemål från slumpvis utvalda besökare, men till den kom endast två besökare. Tidigare under en Hållbarhetsvecka har man haft en föreläsning om klädkonsumtion och då kom det cirka 20 personer. Varför intresset var så lågt kan hänga samman med kommunens befolkningsstruktur. Många av de boende i kommunen är mitt i familjelivet med föräldraskapets utmaningar och lockas troligen mer av frågor kopplade till föräldraskap och liknande.

Föreläsning på Habo bibliotek. Från vänster Mire Stevkov, Studieförbundet, Ingrid Sjöberg, Habo bibliotek och Jonathan Lundberg, frilansjournalist och författare.

ÖKA DET POLITISKA ENGAGEMANGET

Med den här satsningen ville biblioteket få fler att engagera sig politiskt i Habo. Genom att bjuda in politiker som berättar hur det är att vara fritidspolitiker var tanken att få fler att engagera sig. Ingen sakpolitik skulle förekomma utan endast det politiska engagemanget. Men när bibliotekschefen föreslog upplägget för fritids- och kulturnämnden möttes hon av tveksamhet. Politikerna trodde att det skulle bli svårt att undvika sakpolitiska frågor och ville inte medverka. Satsningen genomfördes därför inte.

ANORDNA BOKCIRKLAR

Biblioteket genomförde en bokcirkel på tema Att välja sitt liv under hösten 2023. Tanken var att smyga in demokratiska frågor genom att börja i det lilla, i känslan av egenmakt eller brist på densamma och vad som påverkar de valmöjligheter vi har i livet. Bokcirkeln var välbesökt och uppskattad av deltagarna och den genomfördes även under våren med samma koncept.

HABO BIBLIOTEKS LÄRDOMAR FRÅN PROJEKTET

Erfarenheterna från projektet har visat att det är svårt att lyckas om engagemang brister från andra förvaltningar och kommunala politiker. Det har också blivit tydligt att satsningar kräver att biblioteket har interna förutsättningar för att kunna öka kunskapen och förståelsen för bibliotekets demokratiska uppdrag.

”DET KÄNNES SOM VI INTE LÄNGRE VET HUR VI SKA PRATA MED, OCH FRAMFÖRALLT LYSSNA PÅ, VARANDRA”.

Ingrid Sjöberg, bibliotekschef, Habo bibliotek.

INTERVJU MED INGRID SJÖBERG, BIBLIOTEKSCHEF HABO KOMMUN

Vilka förutsättningar tycker ni är viktiga för att biblioteket ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

En förståelse från övriga förvaltningar och politiker kring hur bibliotekets demokratiska uppdrag ser ut och vad det faktiskt innebär. Det händer alltför ofta att det reduceras till att biblioteket ska vara en vallokal vid förtidsröstning och att bibliotekets personal ska agera röstmottagare. Trots att biblioteksplanen för Habo kommun beslutats av kommunfullmäktige och anger det demokratiska uppdraget är kunskapen låg hos beslutsfattare i kommunen. När jag ser tillbaka på de satsningar i projektet som inte lyckats så beror det på att det saknas kunskap och stöd från andra förvaltningar och politiker. Det motsatta gäller för en föreläsning och debatt inför EU-valet. Förvaltningschefen uppmanade till dessa satsningar och det har stor betydelse för genomförandet.

Hur kommer ni på Habo bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget trots att ni inte längre medverkar i projektet?

Vi kanske inte kommer att arbeta lika aktivt som tidigare, men att vi kommer att ta med det i arbetet med den nya biblioteksplanen och jobba med att öka kunskapen för uppdraget hos politikerna.

Vad har ni tagit med er från projektet från den tid ni medverkade?

Att det är viktigt att biblioteken jobbar med demokratiska uppdraget i en tid då demokratin är hotad. Det är en utmaning att det inte finns så stor förståelse och kunskap för det i kommunen.

UTVALDA RÖSTER FRÅN DELTAGARE

**”JAG VILL FORTSÄTTA TÄNKA PÅ
HUR MAN KAN FÖRÄNDRA.”**

Samtalsgruppen, Lund lyssnar

**”DET BLEV ETT MYCKET KONSTRUKTIVT SAMTAL OM ETT
FÖRVÅNANSVÄRT SNÅRIGT ÄMNE. ETT FÖREDÖMLIGT
SÄTT ATT ANVÄNDA BIBLIOTEKET PÅ!”**

Vi-fika tema: Skattepengar, konst och konferensbord

**”BERIKANDE SAMTAL – OM MAN LÄST NÅT
I EN TIDNING ELLER PÅ NÄTET SÅ HAR MAN
KUNNAT PRATA OM DET HÄR.”**

Samtalsgruppen, Lund lyssnar

”JAG TYCKER DET ÄR OTÄCKT ATT MAN INTE VET VAD SOM ÄR SANT OCH FALSKT OCH ATT EN RÖST KAN VARA NÅGON ANNAN. JAG VILL LÄRA MIG ÄNNU MER. NÄR ÄR NÄSTA TILLFÄLLE?”

Föreläsning om AI, Vaggeryds bibliotek

”DET ÄR JÄTTEROLIGT ATT SPELA OCH ANVÄNDA VR. JAG HAR INTE TESTAT DET INNAN.”

VR-häng för barn, Biblioteken i Halmstad

”KURSEN VAR BRA MED MÅNGA PRAKTISKA ÖVNINGAR. JAG GILLADE SÄRSKILT DELEN OM HUR MAN FÖRBEREDER SIG FÖR EN INTERVJU. DET VAR BRA MED MÅNGA PAUSER, DET VAR MYCKET INFORMATION.”

Söka jobb-kurs, Biblioteken i Halmstad

**GÖR DIN
RÖST HÖRD**

Gör din röst hörd innebär att biblioteken ger stöd till olika grupper i samhället att påverka sin livssituation och sitt lokalsamhälle för att stärka demokratin. I vissa fall har biblioteken riktat satsningarna till prioriterade grupper då dessa kan ha svårt att själva komma till tals. I andra fall har målgruppen varit bredare. Satsningarna har ofta skett med hjälp av ny teknik, till exempel AI. Ett projekt kombinerade demokratiarbetet med hälsofrämjande arbete.

En del bibliotek har börjat med att knyta en målgrupp till sig för att sedan tillsammans utforska innehållet i aktiviteterna utifrån målgruppens behov och önskemål. Då har det också arrangerats flera återkommande träffar för samma målgrupp.

Andra har gjort tvärtom och börjat med ett ämne eller en frågeställning och sedan bjudit in på bred front till det. Då har inte varit fokus på målgruppen utan de olika aktiviteterna. En utmaning med att rikta sig till en bred målgrupp är att marknadsföringen kan bli trubbig och det kan bli svårt att locka folk.

Under sina pilotprojekt har biblioteken i Karlskrona kommun, Lunds kommun, Vaggeryds kommun, Halmstads kommun och Hylte kommun arbetat med Gör din röst hörd under sina pilotprojekt.

I detta kapitel redogör biblioteken för projektens framgångar och utmaningar och ger sina bästa tips till andra bibliotek.

ÖKA DET DEMOKRATISKA INFLYTANDET I KARLSKRONA

**KARLSKRONA
KOMMUN**

KARLSKRONA KOMMUN

INVÅNARANTAL: 66 429

ANTAL BIBLIOTEK: 11

I kommunen finns ett stadsbibliotek, nio filialer och ett mobilt bibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Karlskrona bibliotek ville öka det demokratiska inflytandet hos de boende i Kungsmarken, en stadsdel med lågt valdeltagande. Samtidigt ville biblioteket utforska nya digitala hjälpmedel och uppmuntra biblioteksbesökare att lära sig mer om EU inför EU-valet. De ville också synliggöra bibliotekets demokratiuppdrag för politikerna.

I samband med att Kungsmarkens bibliotek flyttade till nya lokaler kläcktes idén att uppmuntra och stötta de boende att påverka utformningen av torget utanför det nya biblioteket. Under en demokrativecka samlades det in förslag. Besökarna fick besvara några frågor skriftligt: Hur ska området framför familjecentralen och biblioteket se ut?, Vilka önskemål har du?, Vad saknar du på platsen idag? och Vad är viktigast för dig?. Svaren samlades sedan i en låda. Biblioteket fanns på plats och pratade med besökarna vid två tillfällen.

Det fanns också planer på att hjälpa folk att skriva förslag via en chatrobot. Vid det här tillfället kostade det pengar att programmera chatroboten med eget material. Därför ansågs att det kunde vara intressant för personer i ett ekonomiskt utsatt område att få denna möjlighet gratis. Men intresset var mycket lågt. Betydligt fler använde möjligheten att lämna förslag i lådan.

Barnen på öppna förskolan i Familjecentralen, vägg i vägg med biblioteket, fick göra teckningar och klippa ut symboler för sådant de ville skulle finnas med på torget. Ett samarbete med frivilligorganisationen Hej Blekinge skapade möjlighet att uppmuntra personer med annat modersmål än svenska att påverka torgets utformning.

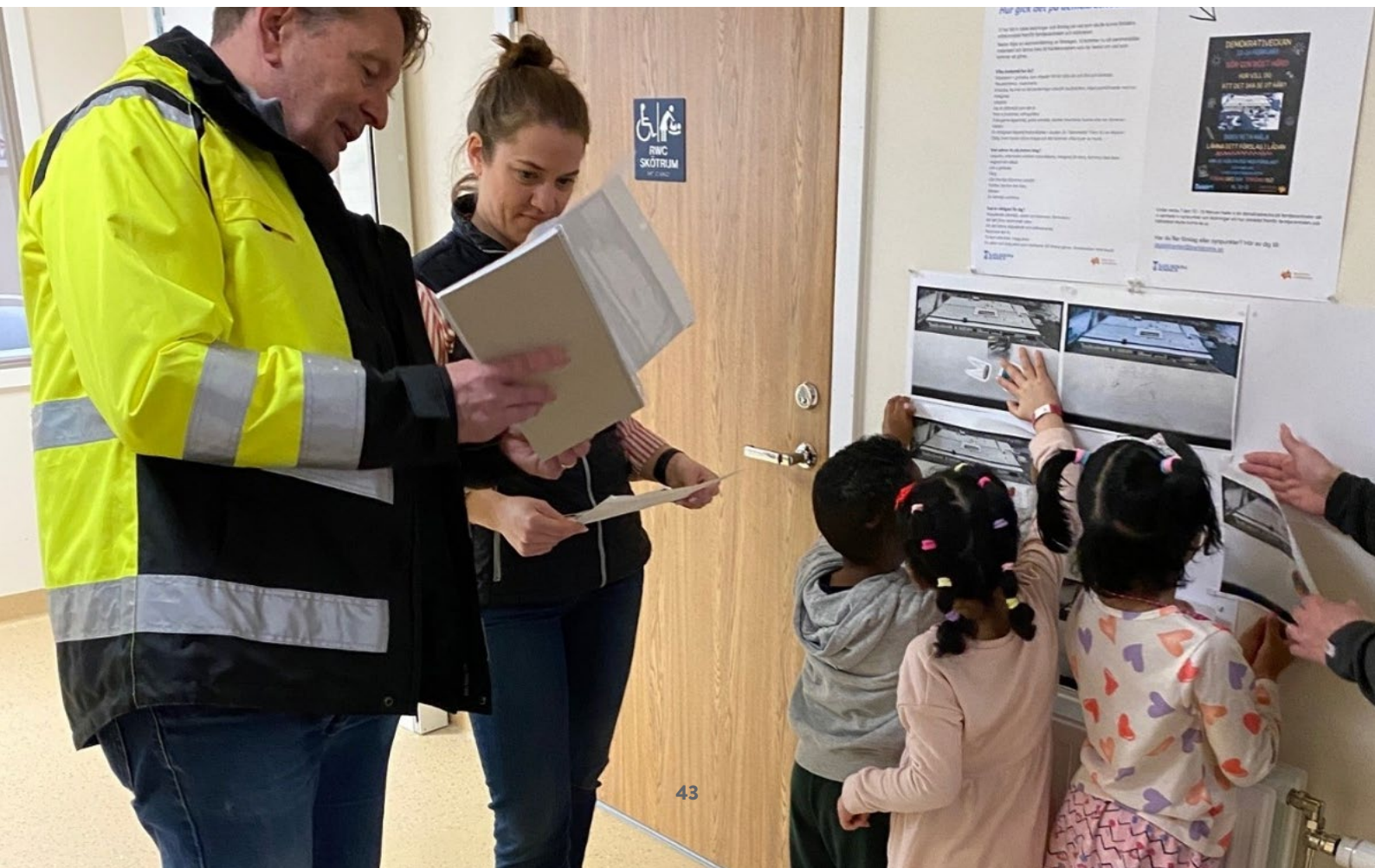
Alla förslag arrangerades sedan i en utställning som visades i Familjecentralens lokaler. Här användes sedan en chatrobot, som verksamheten programmerat själva, för att sammanställa materialet till ett förslag. Förslaget lämnades till det kommunala bostadsbolaget som äger torget. Barnen var med vid detta tillfälle och fick överlämna sina teckningar.

Inför EU-valet fortsatte arbetet med att utforska chatrobotar. Här programmerades en chatrobot att söka information på EU:s egna webbsidor och bjöd sedan in biblioteksbesökare att ställa frågor om EU. Besökare fick också möjlighet att få en rundtur i EU-parlamentet via virtual reality (VR). Satsningen marknadsfördes med affischer och flyers, men fick också uppmärksamhet på kommunens intranät, på Sydnytt och Sverige idag på SVT. Biblioteksbladet på webben skrev en artikel. Trots att aktiviteten fick stor medial uppmärksamhet lockade den inte så många besökare. Det kan bero på att folk inte är intresserade av EU.

Som en spinn-off på chatrobot-temat har även arrangerats en allmän workshop för de som ville testa verktyget och programmera själva. I början av projektet fanns tanken att synliggöra bibliotekets demokratiuppdrag för politikerna. Det har dock inte blivit av, men förhoppningen är att den mediala uppmärksamheten kring tekniksatsningarna inför EU-valet når politikerna.

Barnen berättar hur torget vid Kungsmarkens bibliotek ska se ut.

KARLSKRONA TIPSAR

1. **Samarbete långsiktigt.** Hitta nyckelpersoner och samarbetspartners att etablera ett samarbete med under en längre tid.
2. **Använd teknik.** Våga programmera och testa en chatrobot utifrån olika behov. Flytta in tekniken i olika sammanhang där den kan vara till hjälp vid informationssökning och att sammanställa material.
3. **Var på plats.** Om man ska hjälpa människor att skriva medborgarförslag via en chatrobot behöver man etablera relationer genom att vara på plats regelbundet i ett bostadsområde.

INTERVJU MED BENGT-GUNNAR ÖSTERBERG, BIBLIOTEKARIE, KARLSKRONA BIBLIOTEK

Vilka förutsättningar tycker du är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Internt behöver det vara förankrat i ledningsgruppen att man ska arbeta med det demokratiska uppdraget. Det är viktigt att det synliggörs i styrdokumentet. I Karlskrona har vi precis startat arbetet med en ny biblioteksplan och då kommer vi att belysa uppdraget i den. Då kommer det också att bli lättare att argumentera för att arbeta med det.

Externt är det viktigt att man synliggör uppdraget och får det förankrat hos politiken och hos tjänstemän på andra förvaltningar.

Vilka råd skulle du ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Hitta nyckelpersoner och samarbeten som man kan bygga upp och hålla i. Hitta rimliga mål och delmål så blir det mer hanterbart. Att ha som mål att öka valdeltagandet är kanske lite väl stort och något som måste mätas under flera år.

Vad kommer du att ta med dig från projektet?

Det har varit värdefullt att lyssna på andra bibliotek och få inspiration från deras projekt. Tidigare har vi kanske tänkt att vi arbetar för demokrati bara genom att finnas till, men det här projektet har låtit

oss få syn på hur man kan utveckla det demokratiska arbetet. Vi har lärt oss mycket om digitala verktyg genom att vi testat och prövat oss fram.

Projektet går nu mot sitt slut. Hur kommer ni på Karlskrona bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Vi vill gärna fortsätta att utforska det demokratiska uppdraget med hjälp och inspiration från de andra biblioteken i projektet till exempel Oskarshamn, Emmaboda och Ystad. Det skulle vara spännande att ordna någon form av debatt med ett lokalt ämne. Man måste kunna organisera sig internt och hitta formerna för en bra debatt med en moderator.

Något annat du vill tillägga?

Man kanske ska våga låta AI mogna lite grann. Utvecklingen går väldigt fort just nu och alla är på, men man vet inte var allt hamnar. Biblioteken har en roll att spela för att lugna människor och nansera debatten kring AI. På sikt kan biblioteken införliva chatbotar i referenssamtalet på samma sätt som när man använder databaser och katalog idag. Kanske kommer respektive bibliotek att göra sin egen chatrobot eller så ska biblioteken samla sina gemensamma resurser.

**”TIDIGARE HAR VI KANSKE TÄNKT
ATT VI ARBETAR FÖR DEMOKRATI
BARA GENOM ATT FINNAS TILL”**

Bengt-Gunnar Österberg, bibliotekarie, Karlskrona bibliotek.

LUND LYSSNAR

**LUNDS
KOMMUN**

LUNDS KOMMUN

INVÅNARANTAL: 130 288

ANTAL BIBLIOTEK: 11

I kommunen finns ett stadsbibliotek, nio filialer och ett mobilt bibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Många unga vuxna och vuxna med funktionsnedsättningar har svårt att ta tillvara sina demokratiska rättigheter genom att till exempel rösta i val och lämna *Lundaförslag* (medborgarförslag i Lunds kommun). I Lunds kommun måste ett *Lundaförslag* ha fått ett visst antal röster via kommunens hemsida för att beredas politiskt. Personer med stort socialt kontaktnät har därför lättare att samla röster för sina förslag.

Snittåldern på de som lämnar *Lundaförslag* är 65 år och endast tio procent av ungdomarna i åldern 15–24 år känner en stor möjlighet att påverka i samhället. Siffran för unga med funktionsnedsättning är troligen ännu lägre.

Därför skapade vi **Lund lyssnar** som innebär att biblioteket samarbetar med daglig verksamhet och bjuder in till deltagarstyrda träffar på biblioteket. På träffarna får deltagarna uttrycka sig och bli lyssnade på. Tanken var att det skulle kunna leda till att deltagarna upplever sig ha en större egenmakt och förståelse för samhället, vilket skulle bidra till att de kan ta tillvara sina demokratiska rättigheter.

Från början var tanken att stötta dem i att formulera sina egna *Lundaförslag* och synliggöra förslagen genom en utställning på biblioteket. På så sätt skulle förslag från personer som inte har så stort kontaktnät få en bättre spridning.

Under våren 2024 startades tre grupper, en högläsningssgrupp, en samtalsgrupp och en läs- och samtalsgrupp. Alla tre grupperna bestod av unga vuxna och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning vars sysselsättning är daglig verksamhet. Högläsningssgruppen arbetade till exempel med högläsning ur en barnfaktabok om diktatorer. Deltagarna fick göra knappar med olika budskap, vilket de uppskattade mycket.

Samtalsgruppen diskuterade demokrati, vad som är viktigt för deltagarna och vad som gör dem arga. Vid en träff var temat EU-valet. Då pratades om vikten av att rösta och var man kan hitta information om partierna. Deltagarna uppmuntrades att ta med sig röstkort och legitimation för att samtidigt kunna förtidsrösta på biblioteket.

I Läs- och samtalsgruppen har det genomförts Shared reading med lättlästa böcker om demokrati och EU. Gruppen uttryckte en önskan om att hänga med i vad som händer i samhället. Under hösten 2024 planeras därför att låta deltagarna få svara på flervalsfrågor om aktuella ämnen från den lättlästa tidningen *8 sidor*.

Verksamheten fick under träffarna bekräftat att känslan av egenmakt hos deltagarna i allmänhet är ganska låg. En deltagare menar att hen inte röstar i allmänna val eftersom hen inte litar på politikerna. De frågor deltagarna ville diskutera och kunna påverka låg nära vardagen hos den egna personen. Hittills har inga signaler fångats upp kring att det finns något särskilt stort intresse bland deltagarna att få stöd i att skriva *Lundaförslag*. **Lund lyssnar** valde i stället att låta deltagarnas önskemål och intressen styra agendan för träffarna.

En viktig erfarenhet från mötet med deltagarna är värdet av att bygga relationer och låta det ta tid innan fokus kunde övergå till diskussioner och aktiviteter.

Till hösten planeras en utställning med deltagarnas tankar och åsikter. Det finns också planer på att bjuda in föreläsare, bland annat från *Begripsam*, och då även rikta inbjudan till andra dagliga verksamheter än den som varit med i projektet hittills.

På Lunds stadsbibliotek kommer det att arrangeras politikerfika och då ska deltagare från daglig verksamhet bjudas in. Tanken är att skapa ett möte med politiker som blir en mjukare variant av *Lundaförslag* då deltagarna kan prata och uttrycka sig direkt till politikerna.

Knappar gjorda av deltagare från högläsninggruppen på Linero bibliotek.

LUND TIPSAR

1. **Samarbeta med daglig verksamhet.** För en dialog med personalen på den dagliga verksamheten om hur ett samarbete kan utformas.
2. **Låt relationerna stå i fokus!** Bygg relationer med deltagarna och personalen vid daglig verksamhet. Det får ta tid.
3. **Låt deltagarna styra.** Gör inte en alltför strikt och ambitiös plan för träffarnas innehåll. Våga släppa kontrollen och låta deltagarnas önskemål styra upplägget av träffarna. Biblioteket kan bidra med litteratur och material utifrån deltagarnas behov.
4. **Använd färdiga koncept.** Ett exempel är nutidsorientering med flervalsfrågor från den lättlästa tidningen 8 sidor.

INTERVJU MED KARIN WESTEMAN, BIBLIOTEKARIE, DIGITALA OCH RÖRLIGA BIBLIOTEKET OCH KARIN J SAKSI, BIBLIOTEKARIE, LINERO BIBLIOTEK, LUNDS KOMMUN

Vilka förutsättningar tycker ni är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Det är en utmaning internt att få in det demokratiska uppdraget i det dagliga arbetet. Det blir lätt så att man jobbar i projektform och sedan släpper arbetsområdet när projektet är slut. Samtidigt har det börjat pratas mer om det demokratiska uppdraget på möten och det är bra. En väg framåt är i allmänhet att samarbeta mer med andra förvaltningar, andra förvaltningar ska ju också tänka in det demokratiska i sina uppdrag. Publika satsningar, som Lund pratar, skapar kännedom externt om bibliotekets demokratiska uppdrag. Det är bra om man vågar ta upp aktuella frågor i programverksamheten. I det dagliga mötet med låntagaren kan man också tänka på att väva in demokrati om det går.

Vilka råd skulle ni ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

När man ska arbeta med personer med funktionsnedsättning är det jätteviktigt att bygga relationer med både deltagare och personal. Det behövs för att skapa en trygg miljö. Det är också viktigt att samarbeta med andra förvaltningar. Man behöver

förstå hur andra förvaltningar arbetar och skapa en förståelse för varandras organisationskulturer och arbetssituation.

Vad kommer ni att ta med er från projektet?

Att våga testa och bjuda in till en träff där innehållet inte är färdigplanerat in i minsta detalj utan man kan släppa in deltagarna och se var det landar! Känna tillit, att det blir bra.

Hur kommer ni på Lunds bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Bibliotekspersonalen kommer att fortsätta arbeta med grupperna. Alla stadsdelsbibliotek i Lund kommer att arbeta mer med skyltning och affischering kring aktuella samhällsfrågor samt främja biblioteken som mötesplats, speciellt under meröppetid. Ett sätt är att ställa fram sällskapsspel och skapa möten mellan besökare för att på så sätt motverka polariseringen.

Något annat ni vill tillägga?

Det är intressant att vi skiftat fokus i projektet Lund lyssnar utifrån deltagarnas behov, och det gör att vi verkligen lever upp till namnet!

”VÅGA TESTA OCH BJUDA IN TILL EN TRÄFF DÄR INNEHÅLLET INTE ÄR FÄRDIGPLANERAT IN I MINSTA DETALJ UTAN MAN KAN SLÄPPA IN DELTAGARNA OCH SE VAR DET LANDAR!”

Karin Westeman, bibliotekarie, digitala och rörliga biblioteket och Karin J Saksi, bibliotekarie, Linero bibliotek.

DIGITAL DELAKTIGHET, DEMOKRATI OCH HÄLSA I VAGGERYD

**VAGGERYDS
KOMMUN**

VAGGERYDS KOMMUN

INVÅNARANTAL: 14 811

ANTAL BIBLIOTEK: 4

I kommunen finns fyra folkbibliotek, varav ett är ett integrerat skol- och folkbibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Vaggeryds bibliotek ville stärka människors förmåga att utöva sina demokratiska rättigheter. Det har man gjort genom att arbeta med olika satsningar med inriktning på förhållandet mellan hälsa, digital delaktighet och hur det påverkar människors förmåga att utöva sina demokratiska rättigheter.

Bakgrunden till hälsoinriktningen är att Vaggeryds bibliotek har ett nära samarbete med kommunens hälsocoach. Biblioteket inriktade sig på prioriterade grupper, bland annat personer med annat modersmål än svenska och personer med funktionsnedsättning.

Deltagarnas reflektioner har fångats upp under och efter varje aktivitet, men generellt sett har det varit svårt att på kort sikt påvisa att satsningarna givit effekt vad gäller sambandet hälsa och demokrati.

Sedan tidigare är Vaggeryds bibliotek framgångsrika i arbetet med att synas och spela en viktig roll inom kommunen i stort. Biblioteket är utsett till ett nav för demokratiutveckling i Vaggeryds kommun.

PROMENERA MED KOMMUNALRÅDET

Kommunens hälsocoach arrangerade våren 2024 två promenadtillfällen efter kommunfullmäktiges sammanträde. Deltagarna skulle ges möjlighet att diskutera de beslut som fattats på sammanträdet. Vid det första tillfället, då man samlades utanför Vaggeryds bibliotek, kom inga deltagare alls. Det andra tillfället, med start utanför Skillingaryds bibliotek, lockade en deltagare till själva promenaden och vid målpunkten, Mejeriets äldreboende, väntade ytterligare två deltagare. Vid den avslutande fikastunden var de boende på trygghetsboendet med. Vid detta tillfälle var det ungefär 20 personer som fick en pratstund med kommunalrådet.

XRUNDAN MED DEMOKRATITEMA

Xrundan är en app som kan användas vid en digital tipspromenad. Genom att ladda ner en gratis app till sin telefon kan man scanna QR-frågor på skyltar längs en promenadsträcka. Det finns också en icke-platsbunden variant, *Xrundan anywhere*. *Xrundan* finns i Vaggeryd, Skillingaryd, Hok och Klevshult. Biblioteket, tillsammans med hälsocoachen, stöttar deltagare i att ladda ner appen. Inför EU-valet har *Xrundan* uppdaterats med frågor på tema EU. Frågorna har utarbetats av gymnasieelever i Vaggeryds kommun med stöd från lärare. Frågorna är inte platsbundna utan med varianten ”anywhere”.

FÖRELÄSNING OCH GEMENSAMT LÄRANDE OM AI

En bibliotekarie vid Vaggeryds bibliotek fick idén till en föreläsning om artificiell intelligens (AI) efter att kommunalrådet vid ett tillfälle yttrat ”AI tar över världen och jag vet inte vad det är!”. Citatet blev rubriken på föreläsningen.

Efter den första föreläsningen blev bibliotekarien Mia Olausson mycket efterfrågad lokalt i Vaggeryds kommun men också regionalt. Hon har föreläst för kultur- och fritidsförvaltningens ledningsgrupp, kommunledningen, ekonomivdelningen, en regional kommunikatörsträff, träffpunkt för seniorer och för allmänheten i Skillingaryd. Föreläsningarna har skett för en liten grupp, vilket har fungerat mycket bra och många har vågat ställa frågor.

Mia Olausson tycker att hon lyckats inspirera till livslångt lärande genom att hon lärt sig själv i förberedelserna för föreläsningen och genom att uppmuntra gruppen att själva ta reda på mer om ämnet då de fått med sig tips på länkar. Sammanlagt har det varit runt 70 deltagare på de sju föreläsningarna.

TA TILL VARA PÅ OCH ÅTERKOPPLA FÖRSLAG OCH SYNPUNKTER FRÅN BESÖKARE

Under projektet har verksamheten anpassat öppettiderna på Vaggeryds bibliotek för att underlätta så att barn och unga (som inte kan ha eget meröppetkort) kan komma till biblioteket på egen hand till exempel efter skolan. För att bättre möta hur lågstadiet barnen rör sig i rummet har en del ommöbleringar gjorts.

Möjligheterna för barn att lämna inköpsförslag har förbättrats och på Makerspace-avdelningen sattes upp en provisorisk ”tycka till-yta” som sedan snabbt fylldes på med önskemål om inköp av inventarier. Så långt som möjligt har det som efterfrågats köpts in. Överlag försöker biblioteket vara noga med att lyssna in önskemål och synpunkter från besökarna och regelbundet ta upp det på APT. Det har dock inte gjorts några mätningar på det här arbetssättet.

Föreläsning om AI med Mia Olausson, bibliotekarie på Vaggeryds bibliotek.

REKLAMFILM MED DAGLIG VERKSAMHET

Sedan tidigare finns ett samarbete med grupper från daglig verksamhet, speciellt kring Makerspace. Där föddes idén att göra ett lite större projekt – en reklamfilm för den dagliga verksamheten. Deltagarna har fått stöd från biblioteket i att skriva manus, filma, klippa, göra musik och agera i filmen. Filmen finns på bibliotekets Youtubekanal. Deltagarna var mycket stolta över sitt arbete och att de gjort allting själva. På det här sättet får de möjlighet att uttrycka sig på ytterligare ett språk – genom film.

EU-VALSKOLA OCH STICKA DIN VALFRÅGA

Vaggeryds bibliotek och Skillingaryds bibliotek har haft en utställning med valskola inför EU-valet. Det har hållits särskilda visningar för Språkcaféets deltagare och SFI-grupper. Verksamheten har lagt fram en påbörjad stickning där besökare kunde sticka med den färg som symboliserar det ämne de tyckte var viktiga för framtiden. Ämnena var kultur, terrorism och brottslighet, demokrati, energi, ekonomi och migration.

Gensvaret från besökarna var till en början ganska svagt, men övertygelsen är att alla aktiviteter som gör att folk påminns om att det är EU-val har betydelse och kan kanske medföra att fler går och röstar.

För att verkligen arbeta med det demokratiska uppdraget krävs mer av biblioteket än att det fungerar som en förtidsröstningslokal. Därför är arrangemang som valskolan viktiga.

HANDARBETSCAFÉER FÖR NYANLÄNDA OCH DAGLEDIGA

På initiativ av hälsocoachen startades handarbetscaféer på Vaggeryds bibliotek. Syftet var att bryta ensamheten och erbjuda människor en träffpunkt, att de ska ta steget att möta andra för att sedan kunna bli motiverade att till exempel börja träna. Deltagarna är ofta nyanlända och daglediga.

Handarbetscaféerna har varit mycket uppskattade. Varje tillfälle har efterhand blivit längre på efterfrågan från deltagarna. Deltagarna ville också ha fler tillfällen. Därför dubblades antalet tillfällen under våren 2024. Arrangemanget fortsatte även under hösten 2024.

Det kan vara svårt att mäta effekterna av handarbetscaféerna utifrån upplevd förbättrad hälsa hos deltagarna. Men det skulle vara möjligt att be dem fylla i en enkät i början och slutet av en termin för att kunna mäta eventuella effekter. Hälsocoachen och en bibliotekarie som håller i handarbetscaféerna kommer att gå utbildningar i Shared reading och biblioterapi. Det ger möjlighet att utveckla caféerna ytterligare.

VAGGERYD TIPSAR

1. **Låt biblioteket ta plats.** Var modig och låt biblioteket ta plats i alla möjliga och omöjliga sammanhang! Utgå från att biblioteket alltid har en plats och en funktion för (nästan) alla sammanhang och samarbetsparter.
2. **Samarbeta.** Arbeta tillsammans med aktörer som når prioriterade grupper! Finns det ett Makerspace på ert bibliotek är det en utmärkt plats för speciellt deltagare från daglig verksamhet. Här kan man hitta nya uttryckssätt i skapandet. Etablera ett samarbete med kommunens hälsocoach och skapa gemensamma aktiviteter för synergieffekter på båda verksamheterna.
3. **Testa att använda Xrundan.** Den kan vara resurs både för att folk ska komma ut och röra på sig och ge tillfälle till digital hjälp till de som behöver.
4. **Var lyhörd.** Fånga upp vad folk funderar på när det gäller ny digital teknik och skapa själv en föreläsning kring ämnet. Bjud in till delaktighet och dialog med gruppen, som helst inte ska vara för stor (maximalt 10 deltagare).

INTERVJU MED CECILIA VON STROKIRCH, BIBLIOTEKSCHEF OCH MIA OLAUSSON, BIBLIOTEKARIE, VAGGERYDS BIBLIOTEK SAMT JERRY KARLSSON, HÄLSOCOACH, VAGGERYDS KOMMUN

Vilka förutsättningar tycker ni är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Internt behöver man belysa demokratiuppdraget regelbundet på till exempel arbetsplatsträffar (APT). Var lyhörd för besökarnas synpunkter och våga reflektera över uppdraget.

Externt är det viktigt att göra demokratiuppdraget känt i kommunen. Vaggeryds bibliotek finns inskrivet i övergripande kommunala styrdokument, tack vare ett hårt arbete med att synliggöra bibliotekets uppdrag och roll. Biblioteket har också utsetts till ett demokratinav i Vaggeryds kommun. Det gör något med bibliotekets identitet.

Vilka råd skulle ni ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Reflektera över verksamheten. Gå igenom de aktiviteter ni erbjuder på ert bibliotek och fundera på vad de kan få för betydelse för besökarna och samhällsutvecklingen. Tänk på att det fysiska biblioteksrummet också avspeglar det demokratiska uppdraget genom vilka typer av symboler och skyltar som finns. På biblioteken i Vaggeryds kommun har vi inga förbudsskyltar utan skyltar som talar om vad man får göra. Vid ett tillfälle satte en bibliotekarie upp en teckning från en besökare på en pelare.

Dagen efter var pelaren full med teckningar från andra besökare. Det är ett exempel på hur man kan göra för att rummet ska signalera att alla inkluderas. Fokusera aktiviteter på prioriterade grupper, våga lämna biblioteksbyggnaden och nå ut till målgrupperna på andra platser.

Vad kommer ni att ta med er från projektet?

Utbytet med andra kommuner har varit mycket givande. Att få träffas och lära av varandra!

Hur kommer ni på Vaggeryds bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Vi är fortfarande mitt inne i projektet och det finns saker vi inte testat ännu. Vi vill testa fler modeller för att öka människors tillgång till politiker. Kanske kan vi marknadsföra demokratipromenaderna på annat sätt eller paketera frågeställningarna på ett sätt så att fler blir intresserade. Eller rikta oss till specifika målgrupper och avgränsade frågeställningar. Vi vill fortsätta att arbeta på så sätt att vi har örat mot marken och att vi kan fånga upp aktuella frågor. Vi vill testa nya vägar, till exempel jobba med medborgarförslag.

”PÅ BIBLIOTEKEN
I VAGGERYDS
KOMMUN HAR VI INGA
FÖRBUDSSKYLTAR
UTAN SKYLTAR SOM
TALAR OM VAD MAN
FÅR GÖRA.”

*Mia Olausson, bibliotekarie, Vaggeryds
bibliotek, Jerry Karlsson, hälsocoach, Vagge-
ryds kommun och Cecilia von Strokirch,
bibliotekschef, Vaggeryds bibliotek.*

HALMSTAD VILL STÄRKA MÄNNISKORS MÖJLIGHETER ATT BLI DEMOKRATISKA MEDBORGARE

HALMSTADS KOMMUN

INVÅNARANTAL: 105 796

ANTAL BIBLIOTEK: 10

I kommunen finns ett stadsbibliotek, åtta filialer och ett mobilt bibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Förutsättningarna och möjligheterna för enskilda personer påverkar hur de kan vara demokratiska medborgare. Därför har Biblioteken i Halmstad arbetat med tre olika spår med utgångspunkt i social hållbarhet. Biblioteken har utforskat olika aktiviteter, genomfört olika satsningar och utvecklat sin marknadsföring.

TEKNIKHJÄLP OCH DIGITAL HJÄLP

Biblioteken erbjuder en ordinarie teknikhjälp där man kan få hjälp med telefoner, surfplattor med mera och en digital hjälp. I början av projektet testades att uppgradera den ordinarie digitala hjälpen med hjälp av AI. Tanken var att besökarna skulle kommunicera med Chat GPT, men det visade sig inte fungera som det var tänkt.

Målgruppen som söker digital hjälp har ofta svårt med språket och att skriva in sökfrågor för att få reda på det de vill veta. Då blir det svårt att använda Chat GPT. Det mänskliga mötet är överlägset bäst för de här personerna. På biblioteket får de även hjälp till självhjälp. De vanligaste frågorna från den digitala hjälpen samlas också in och används för att planera föreläsningar och workshops.

Vi funderade också på riskerna med att dela personlig information med AI. Digital hjälp kan många gånger röra känsliga och personliga frågor som uppehållstillstånd, försörjningsstöd eller deklaration. Det är oklart hur informationen hanteras. Det hade varit bättre om biblioteken kunde tillhandahålla en egen AI.

CV-HJÄLP BLEV EN SÖKA JOBB-KURS

För att människor ska kunna engagera sig i samhället och i demokratiska frågor måste grundstenarna i livet vara på plats. Ett jobb och en stadig inkomst är en sådan grundsten. Att hjälpa människor att söka jobb ansågs som en viktig pusselbit.

Här startades först en CV-hjälp som sedan utvecklades till en söka jobb-kurs. Kursen består av tre delar; hitta jobb via Platsbanken och de fem vanligaste systemen, skriva CV och personligt brev samt aktivitetsrapportering till Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Kursverksamheten började som en traditionell kurs med föranmälan och en plan för att lära sig stegvis. I mötet med deltagarna blev det tydligt att detta inte fungerade för målgruppen. I stället formades projektet om till en fast tid med drop-in där besökarna hjälptes individuellt en eftermiddag i veckan på alla närbibliotek. Verksamheten arbetade på så sätt med alla tre kursdelarna parallellt. Därutöver kan besökarna boka ett tillfälle för att få individuell hjälp på det närbibliotek som passar.

Både att frångå en kollektiv föranmälan och det traditionella kursupplägget handlar om ett förhållningssätt, ett sätt att växla perspektiv och försöka föreställa sig hur målgruppen fungerar och vad de behöver.

Det kanske skulle varit lätt att dra slutsatsen att behov av kursen saknades då de som anmält sig inte kom, men i stället uppkom reflektioner över om upplägget inte passade målgruppen. Under projektet har en ny metod arbetats fram och fler och fler har fått möjligheten att delta.

Biblioteken i Halmstad tycker inte att CV-hjälpen konkurrerar med Arbetsförmedlingen. I stället bidrar verksamheten till att ge Arbetsförmedlingens material en bredare spridning, eftersom de använder sig av deras material och mallar för CV-hjälpen.

Söka jobb-kurs med Mikael Winberg, bibliotekspedagog.

UTVECKLA BIBLIOTEKETS MARKNADSFÖRING VIA WHATSAPP

I Internetstiftelsens rapport om digitalt utanförskap i utsatta områden skrivs det om att meddelandetjänsten *Whatsapp* används mer i dessa områden än i andra. Verksamheten beslutade att börja använda *Whatsapp* för att nå personer i utsatta områden och på så sätt marknadsföra biblioteket.

Gruppmedlemmarna kan inte se vilka andra personer som är med och de kan inte heller svara på meddelanden utan endast nås av informationen. I huvudsak är informationen på svenska men det går också att skicka ut informationen på arabiska. Satsningen har förmedlats främst vid Andersbergs bibliotek och medborgarservice samt Vallås bibliotek och medborgarservice.

Andersbergs bibliotek och medborgarservice har startat varsin grupp och allt fler medlemmar har anslutit sig efter hand. Verksamheten planerade att göra en enkätundersökning för att ta reda på om vår information nått fler och nya målgrupper via *Whatsapp*, men det avbröts. De som anslutit sig till gruppen i *Whatsapp* är inte så mottagliga för enkäter. Det finns risk att gruppen tappat medlemmar om den också används till att skicka ut enkäter. Det blir en form av prestation som gruppmedlemmarna troligen inte känner sig så bekväma med.

Många har anslutit sig till grupperna och känslan är att dessa personer inte brukar besöka till exempel *Destination Halmstads* hemsida för att leta information om arrangemang. Det verkar som att det kommit fler besökare och nya målgrupper på aktiviteterna som marknadsförts. Satsningen på *Whatsapp* har alltså varit lyckad.

VR-HÄNG FÖR BARN

VR-häng för barn innebär att biblioteket tillhandahåller virtual reality (VR) teknik till barn i socioekonomiskt utsatta områden. Bakgrunden till satsningen är studier från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Barnombudsmannen som visar vikten av att exponera barn och unga i dessa områden för teknik på fritiden för att öka deras motivation att välja att utbilda sig inom teknikrelaterade ämnen senare i livet.

Satsningen på VR är också demokratistärkande genom att den bidrar till inkludering och tillgänglighet, utökad lärandemiljö, kreativitet och uttryck, kritiskt tänkande och mediekompetens.

Från början var det två spår, ett kreativt spår där barnen skulle få skapa spel och karaktärer och ett spår där tekniken tillgängliggjordes för mer fri användning. Det visade sig dock att det kreativa spåret krävde mer utrustning och mer kunskaper än verksamheten hade och därför pausades det.

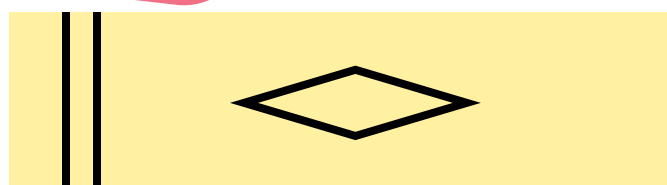
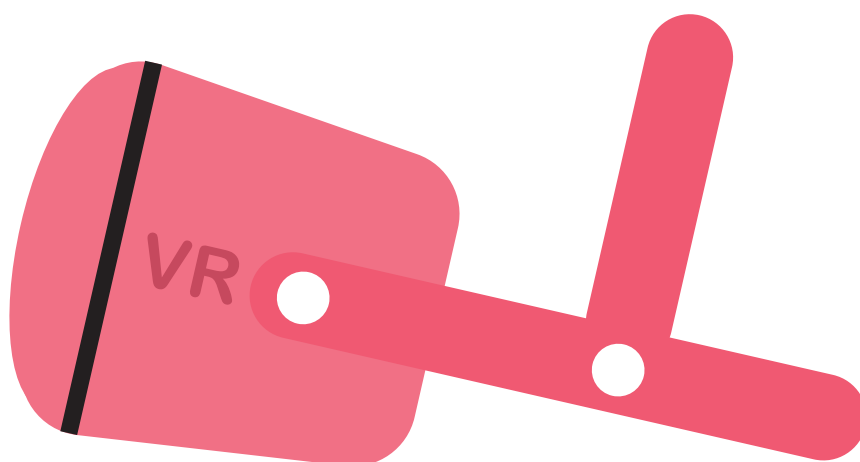
Det andra spåret har genomförts med lyckat resultat. Barnen, i åldrarna 7 till 14 år, får komma till ett kravlöst VR-häng med drop-in på biblioteket och testa spel med stöd och hjälp av personalen. Det finns fyra headset och det har varit cirka 10–15 barn varje gång, trots minimal marknadsföring. Barnen har uppskattat arrangemanget mycket. Verksamheten kommer att fortsätta med konceptet och då starta upp ett samarbete med fritids på ett utsatt område, samt grannområdet som inte är kategoriserat som utsatt.

HALMSTAD TIPSAR

1. **Anpassa aktiviteterna.** Undersök målgruppens förutsättningar och behov för att kunna anpassa aktiviteterna på bästa sätt. Om biblioteket ska erbjuda teknikhjälp med frågor som inte rör bibliotekets tjänster måste kursledaren vara bekväm med att hantera den typen av frågor. Arbeta gärna med att erbjuda hjälp att söka jobb, skriva CV och personligt brev och att aktivitetsrapportera till Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.
2. **Var tydlig.** Bestäm hur många tillfällen per termin som ska erbjudas. Kombinera gärna fasta tider med drop-in med möjlighet att boka individuell hjälp på andra tider. Var väldigt tydlig i marknadsföringen så att besökarna förstår vad de kan förvänta sig.
3. **Gör så här.** Vid drop-in tillfällena använder besökarna bibliotekets publika datorer och kursledaren går runt mellan deltagarna för att ta reda på vilken nivå varje deltagare befinner sig på och sedan hjälpa denne. Deltagarna får arbeta självständigt men med stöd och hjälp. Dokumentera gärna antal deltagare per tillfällen.

INTERVJU MED MIKAEL WINBERG OCH NADIA GHORBANI JOSEF ABADI, BIBLIOTEKSPEDAGOGER, BIBLIOTEKEN I HALMSTAD

Vilka förutsättningar tycker ni är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Oavsett målgrupp är det viktigt att förstå vilka förutsättningar som medföljer en persons socio-ekonomiska situation för att kunna erbjuda rätt sorts aktiviteter. Det är också viktigt att bibliotekspersonalen har en bred kompetens med pedagogisk förmåga, gärna kulturell kompetens och gärna kunskaper inom teknik. Det bästa är om man lyckas skapa något som redan efterfrågas av målgruppen och att hitta målgrupper som man inte har kontakt med idag. Det är också viktigt att fundera på vilken trovärdighet biblioteket har hos målgruppen, hur de ser på biblioteket och vilken tillit de har till verksamheten. Vi behöver presentera oss själva.

Vilka råd skulle ni ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Knyt kontakt med personer och verksamheter som har ett förtroende hos målgruppen och arbeta via dem. Biblioteken har inte alltid en direktkontakt med alla målgrupper.

Vad kommer ni att ta med er från projektet?

Vi har fått mycket inspiration från de andra biblioteken och samtidigt fått bekräftat att det vi redan gör inom Biblioteken i Halmstad är något som är värt att satsa på. Det är meningsfullt, har en funktion eller ett värde med sig, så vi är på rätt spår helt enkelt.

**”DET BÄSTA ÄR OM MAN
LYCKAS SKAPA NÅGOT SOM
REDAN EFTERFRÅGAS AV
MÅLGRUPPEN OCH ATT HITTA
MÅLGRUPPER SOM MAN INTE
HAR KONTAKT MED IDAG”**

*Nadia Ghorbani Josef Abadi, bibliotekspedagog,
Biblioteken i Halmstad.*

VR-häng för barn på Halmstads bibliotek.

Hur kommer ni på Biblioteken i Halmstad att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Vi kommer arbeta med att identifiera vilka delar av projektet som varit mest framgångsrika och fortsätta dessa initiativ med justeringar baserade på den feedback vi fått. Vi kommer finslipa dessa koncept och utvärdera det vid årets slut. Vi vill se om vi kan effektivisera våra verktyg och få in det i ordinarie verksamhet. Vi vill också vidareutveckla digitala workshops och stödinsatser för att säkerställa att alla samhällsgrupper har tillgång till och kan använda digitala verktyg.

Vi vill fortsätta att utöka samarbeten med andra organisationer och institutioner som arbetar med demokrati och digital inkludering för att dra nytta av synergier och dela resurser.

Något annat ni vill tillägga?

Vi vill rikta ett stort tack till alla som deltagit i projektet, som med engagemang har delat med sig av sina erfarenheter och kunskaper och gjort träffarna och projektnätverket jättelärorika. Tack även till projektledningen som har gjort det här med bravur!

HYLTEBIBLIOTEKEN VILL MOTVERKA SOCIALT UTANFÖRSKAP OCH NÅ NYA MÅLGRUPPER

HYLTE KOMMUN

INVÅNARANTAL: 10 299

ANTAL BIBLIOTEK: 4

I kommunen finns fyra folkbibliotek, varav ett är ett integrerat bibliotek.

SÅ HÄR GJORDE VI

Hyltebiblioteken ansåg att det sociala utanförskapet är en demokratisk utmaning. Människor behöver ta kontroll över sina liv för att kunna vara en del av det demokratiska samhället. En målsättning var därför att motverka det sociala utanförskapet genom att vässa redan befintlig verksamhet på Hyltebiblioteken och nå nya målgrupper genom förändrad marknadsföring. Biblioteken utvecklade de kurser som bedrivs med Arbetsmarknadsenheten (AME) genom att addera ett demokratitema. Här testades också att arrangera Demokratisoppa.

DEMOKRATISOPPA

En lunchföreläsning med soppa, Demokratissoppa, var en ny satsning som genomfördes i samarbete med Europa Direkt. En EU-korrespondent föreläste och publiken var delaktig, diskuterade och ställde frågor. Det blev ett väldigt lyckat arrangemang. Genom att erbjuda något extra vid våra arrangemang vill vi förhöja stämningen, vilket förhoppningsvis leder till att människor umgås och interagerar lättare.

KURSER I ATT SÖKA JOBB

Inom ramen för DigidelCenter Hylte erbjuds samhällsvägledning, digital hjälp och kursverksamhet. Med kurserna ges deltagarna förutsättningar att söka jobb och på så sätt komma in i samhället. Kurserna ges i samarbete med kommunens arbetsmarknadsenhet (AME). Deltagarna är till största delen nyanlända eller personer med annat modersmål än svenska.

AME sätter samman en grupp som ligger på ungefär samma nivå och sedan anpassas kursens innehåll till deltagarna med den lägsta kunskapsnivån. Här har dock fått sättas som miniminivå att deltagarna måste behärska det latinska alfabetet för att kursen ska bli meningsfull. Deltagarna behöver också ha vissa kunskaper i svenska, men här finns en arabisktalande medarbetare på biblioteket som kan stötta deltagare med arabiska som modersmål.

Kursen innehåller bland annat en grundlig genomgång av Platsbanken. Man tittar på hur en annons är uppbyggd och vilka nyckelord som är viktiga att få med i sin ansökan. Deltagarna kan också använda bibliotekets datorer för att skriva ansökningar. Någon CV-hjälp erbjuds inte eftersom verksamheten önskar undvika konkurrens med Arbetsförmedlingen.

Under projektet har EU-valet vävts in som en demokratisatsning under AME-kursen. Som en del i detta tänk har också lagts till att deltagarna kan påverka innehållet på det sista kurstillfället genom att önska vad det ska innehålla.

Det är lätt att mäta deltagarnas utveckling inom det digitala. De som vill lära sig gör också det. Det finns lyckade exempel på personer som vid första kurstillfället knappt vet hur man använder en mus men som under kursens gång lär sig att själva kunna surfa in på Platsbanken för att söka jobb.

Om viljan och engagemanget saknas är det dock svårt att lyckas. Det finns deltagare som är med bara för att de måste. Verksamheten känner inte till om det görs några mätningar av antalet deltagare som faktiskt får ett jobb efter avslutad kurs. Deltagarna står i allmänhet rätt så långt från arbetsmarknaden. Att mäta om det sociala utanförskapet minskar till följd av kurserna är svårare, speciellt på kort sikt.

UTVECKLA MARKNADSFÖRINGEN

Verksamheten har jobbat med att utveckla marknadsföringen genom att göra filmer för olika arrangemang. Det har fungerat bra och lockat nya besöksgrupper och fler barn och unga.

HYLTE TIPSAR

1. **Samarbeta.** Kontakta arbetsmarknadsenheten (AME) i kommunen och sätt ihop en kurs. Kursen kan anpassas även för seniorer.
2. **Skapa en kursplan.** Inspireras gärna av Hyltes material för fyra tillfällen med tillhörande övningsuppgifter:
 - Grundläggande datorkunskap och datorhantering
 - Ordbehandling och textformatering
 - Internet, webbläsare och sökmotorer
 - Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Platsbanken
3. **Ställ kunskapskrav.** Deltagarna måste kunna hantera det latinska alfabetet. De behöver ha vissa grundläggande kunskaper i svenska, men det är mycket bra om det finns någon eller några flerspråkiga medarbetare på biblioteket som kan stötta kursdeltagare med annat modersmål.
4. **Se till behoven.** Låt gärna kursdeltagarna få styra över innehållet i det sista kurstillfället.

INTERVJU MED DANIEL ARTURSON, BIBLIOTEKARIE, MARJA KULJU, VERKSAMHETSLEDARE OCH KAMAL ALNABULSI, HYLTEBIBLIOTEKEN

Vilka förutsättningar tycker ni är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Det demokratiska uppdraget är grunduppdraget för biblioteken. Att hjälpa folk att lära sig nya saker och på så sätt få kontroll över sitt liv, det anser vi är att arbeta med demokrati. Samtidigt är det viktigt att bena i vad demokratiuppdraget innebär och hur man kan utveckla det. Det är ju alltid lätt att jobba med demokrati i anslutning till val, men utmaningen är hur man gör det långsiktigt. Internt behövs tid och resurser, men också fantasi.

Externt är det viktigt att söka samverkan och samarbete och även ta stöd av biblioteksplanens formuleringar.

Vilka råd skulle ni ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Börja med att titta på vad ni redan gör och skriva på det. Börja i liten skala och få med tänket kring demokrati. Inspireras av vår kursverksamhet och anpassa den till ert bibliotek. Vi har också haft en utställning där barn och unga kunde ta valsedlar

med frågan ”Vad vill du göra på ditt bibliotek?” och rösta på olika alternativ.

Vad kommer ni att ta med er från projektet?

Att inspirera och inspireras av andra bibliotek. Partnerbibliotek har varit en bra modell för samarbete och utbyte av idéer, men vi har blivit inspirerade och nyfikna även på övriga bibliotek i projektet, till exempel Oskarshamn.

Projektet går nu mot sitt slut. Hur kommer ni på Hyltebiblioteken att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget efter att projektet avslutats?

Projektet har varit ett sätt att utforska demokratiuppdraget och det kommer vi att fortsätta att arbeta med. Vi har tidigare strävat efter att skapa möten mellan olika människor och det arbetet kommer vi att växla upp ytterligare genom att addera mötesmöjligheter för deltagarna i anslutning till arrangemangen. Vi kommer också fortsätta utveckla marknadsföringen genom att skraddarsy den för olika grupper till exempel skicka sms till vissa grupper som visat sig nås bäst av det kommunikationssättet.

”ATT HJÄLPA FOLK ATT LÄRA SIG NYA SAKER OCH PÅ SÅ SÄTT FÅ KONTROLL ÖVER SITT LIV, DET ANSER VI ÄR ATT ARBETA MED DEMOKRATI.”

Marja Kulju, verksamhetsledare, Daniel Arturson, bibliotekarie, och Kamal Alnabulsi, digitalt stöd, Hyltebiblioteken.

VITALISERA DEN LOKALA DEMOKRATIN I TINGSRYD

TINGSRYDS KOMMUN

INVÅNARANTAL: 12 155

ANTAL BIBLIOTEK: 3

I kommunen finns ett huvudbibliotek samt två filialer.

SÅ HÄR GJORDE VI

En lokal demokratisk utmaning i Tingsryd är att det finns en distans mellan politiker och kommunens invånare. Många har åsikter, men få kommer till tals och det kan kännas knepiggt att följa de byråkratiska vägarna och skriva ett medborgarförslag. Målsättningen är att på lång sikt motverka det förakt för demokratin som kan uppstå när grupper av människor upplever att politikerna inte tar upp frågor som berör deras vardag och inte lyssnar på deras åsikter. Önskan är också att bygga upp en verksamhet och ett arbetssätt där biblioteket faktiskt är en del i den demokratiska arenan.

Bibliotekets vision är att skapa både digitala och analoga arenor där invånarna på ett enkelt sätt ska kunna uttrycka sina åsikter i olika frågor. En plats som är lämplig för en sådan arena är samlingsplatsen Hyllan på det lokala varuhuset Börjes dit många äldre ofta kommer.

På Hyllan tänker biblioteket sätta någon form av pekskärm eller liknande kommunikationsverktyg för att samla in åsikterna. Här önskas också rent allmänt fånga upp vilka frågor som för tillfället väcker engagemang i kommunen. Den informationen kan fås genom att ta kontakt med nämndsekreterarna.

Arbete kan även riktas mot målgruppen vuxna med funktionsnedsättning för att öka deras delaktighet i den demokratiska processen. De insamlade åsikterna kommer följas upp på olika sätt. Ett sätt är att de blir rena medborgarförslag, ett annat att använda underlaget till föreläsningkvällar/debattkvällar om frågor som engagerar folk i Tingsryd.

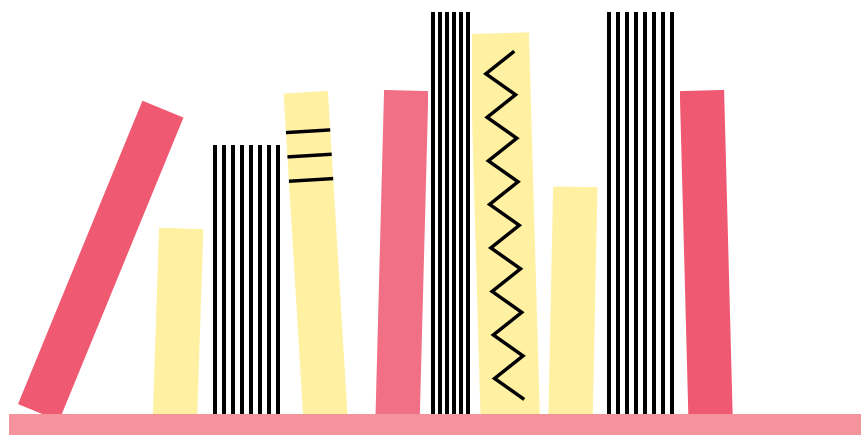
Här kan också tänkas att verksamheten bjuder in politiker till en debatt/dialog för att skapa ett samtal under lite friare former än när en medborgarfråga bereds på kommunfullmäktige. Dessa tillfällen spås också ge ypperliga möjligheter för att marknadsföra biblioteket och dess tjänster till människor som kanske sällan sätter sin fot på biblioteken.

Satsningen kan mätas på olika sätt, dels hur många som svarar på frågor och lämnar in åsikter, dels antal besökare på föreläsningsskvällarna. Här är det också intressant att se om nya ämnen kan locka andra besöksgrupper än de som traditionellt kommer till bibliotekets programverksamhet (i nuläget majoritet kvinnor).

Olyckligtvis så genomfördes inga av visionerna inom projekttiden. Detta till följd av tidsbrist för alla tänkta aktiviteter utom en föreläsning med journalisläraren och litteraturvetaren Jimmy Vulovic.

Föreläsningen tog bland annat upp att fri information är en demokratisk rättighet, men att det i tider av social oro och politiska konflikter genom historien funnits röster som vill begränsa informationsfriheten. Föreläsningen gick bra och uppskattades av publiken. Men det saknades delaktighet från publiken, därför blev känslan att det var som vilken annan föreläsning eller författarbesök som helst. Kanske hade det varit effektivt med en panel eller att testa ett upplägg där publiken får rösta för en ståndpunkt före en debatt och sedan rösta igen efter debatten för att se om publiken ändrat åsikt under debattens gång.

INTERVJU MED ULF ÅKESSON, T F BIBLIOTEKSCHEF, TINGSRYDS BIBLIOTEK

Vilka förutsättningar tycker du är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Internt är det viktigt att ha en konkret plan för vad man vill uppnå och att man har resurser för det i form av personal och tid. Om vi börjar med oss själva inom biblioteken så kan det leda fram till en yttre förändring. Folk i allmänhet förknippar inte biblioteken med demokrati och en arena för debatt. Många uppfattar nog att folkbiblioteken har bestämda åsikter om vad som är rätt och fel, då tror vi att alla inte känner sig välkomna även om bibliotekens mål är att alla ska vara det. Om vi ska vara en arena för en öppen debatt måste vi arbeta med oss själva så att vi kan agera som en neutral arena.

Vilka råd skulle du ge andra bibliotek som vill arbeta med demokratiuppdraget på ett liknande sätt som ni gjort?

Det är viktigt med en konkret plan och ett mål samt att man har resurser i form av personal och tid för att arbeta mot målet.

Vad kommer du att ta med dig från projektet?

Att det inneburit ett fokus på demokratiuppdraget som vi inte hade tidigare.

Hur kommer ni på Tingsryds bibliotek att fortsätta arbeta med och utforska det demokratiska uppdraget i höst och efter att projektet avslutats?

Vi kommer att arbeta med att identifiera vilka frågor som är aktuella i Tingsryd till exempel genom att samarbeta med nämndssekreteraren. Frågan om en hockey-arena är stort i Tingsryd, kanske kan man arbeta med det på något sätt? Det gäller att utforska uppdraget och hitta former som passar lokalt.

”MÅNGA HAR ÅSIKTER, MEN FÅ KOMMER TILL TALS. VI VILL MINSKA KLYFTAN MELLAN POLITIKER OCH VANLIGT FOLK”

Ulf Åkesson, t f bibliotekschef, Tingsryds bibliotek.

INTERVJU MED PROCESSLEDAREN

Max Valentin har varit processledare i *Biblioteken som tankesmedjor*. Han har ett stort intresse av relationen mellan den digitala utvecklingen och demokratin och har arbetat i flera projekt med målet att stärka demokratin. Bland annat har han varit med och tagit fram den nationella turnén ”Demokratistugan”, som var en del av högtidlighållandet av att demokratin i Sverige firade 100 år.

Under projektets gång har Max Valentin stöttat och utmanat biblioteken i att identifiera en lokal demokratisk utmaning, hitta frågeställningar och sedan utforska lämpliga metoder för att arbeta med frågeställningarna.

Hur ser du på bibliotekens arbete med målgruppsrekrytering och engagemang i de lokala projekten?

Inom tjänstedesign brukar man börja med målgruppen och sedan arbeta fram ett koncept. Jag uppfattar att flera av biblioteken gjort tvärtom i sina lokala projekt. Biblioteken har börjat med att hitta ett ämne som man tänker sig kan vara intressant och sedan bjudit in ”alla” till en debatt eller diskussion. Vissa bibliotek har dock börjat med målgruppen och utforskat innehållet i gemensamma träffar tillsammans.

Biblioteken tjänar på att kroka arm med andra förvaltningar inom kommunen som kan ha värdefull information men även kontaktvägar till olika målgrupper. Jag har väglett biblioteken i att hitta målgrupper lokalt. Lokala grupper på Facebook som ”Du vet att du är från...” kan vara användbara för biblioteken både för marknadsföring och som informationskanal för att ta reda på vilka frågor som är aktuella i samhället för tillfället.

En del bibliotek vill knyta kontakter med det lokala föreningslivet för att hitta samarbeten kring lokala demokratiseringsinsatser, men jag tror att det kan vara begränsande eftersom föreningslivet oftast engagerar personer som redan är i ett innanförskap. Personer eller grupper som står utanför, eller i gränslandet till, det demokratiska samtalet är oftast inte med i föreningar. Givet den lokala demokratiska utmaning man vill tackla på en specifik plats kan föreningslivet vara en ingång, men det kan också innebära att man lägger resurserna där de inte behövs.

Vad behöver biblioteken tänka på när det gäller utvärdering av satsningar och aktiviteter?

I den här typen av projekt kan det vara svårt att hitta lämpliga mätmetoder för att få något slags kvitto på hur intentionerna lyckats. Bäst är nog att försöka fånga deltagares synpunkter och upplevelser med en kvalitativ metod.

Ser du att projektet Biblioteken som tankesmedjor som helhet medfört att bibliotekens personal fått nya kunskaper för att kunna utveckla bibliotekens demokratiska uppdrag i en digital samtid?

Vissa bibliotek har haft lättare än andra att hitta demokratiaspekten. Det som varit utmanade för flera bibliotek har varit att addera demokratiaspekten till den ordinarie verksamheten.

Vilka förutsättningar tycker du är viktiga, både internt och externt, för att biblioteken ska lyckas med det demokratiska uppdraget?

Det har visat sig under projektets gång att kompetensen hos bibliotekens medarbetare är avgörande

för att förstå det demokratiska uppdraget och använda det på ett sätt som utvecklar verksamheten. Det finns stora fördelar med att biblioteken samarbetar med till exempel producenter och journalister för att paketera och nå ut med sina koncept. År 2017 kom rapporten *5 D – en kompetenspolicy för framtidens museer* från DIK där Sofia Dahlquist tog fram olika hybridkompetenser som hon såg skulle ha stor betydelse för museerna nu och i framtiden. Den går att applicera på biblioteken där bibliotekarieskrået tjänar på att samarbeta med andra professioner i verksamheten. Om biblioteken kan lyckas bli relevanta för lokalsamhället så satsar kommunen på verksamheten.

Jag tycker också att det är viktigt att biblioteken vågar jobba på gränsen till det som accepteras i samhället för att på så sätt på riktigt verka för det demokratiska samhällets utveckling. Om biblioteken vågar möta, lyfta fram och diskutera till exempel konspirationsteorier som Qanon är mycket vunnit. Då kan man upplysa människor och kanske få någon att ändra uppfattning. Jag tycker det vore spännande om biblioteken skulle våga jobba mer uppsökande till grupper i utanförskap eller i områden med lågt valdeltagande. Det handlar om att bota med upplysning i stället för som nu ta avstånd från grupper som man inte vill ska ”smitta ner” demokratin. Då kan man också stävja hoten mot demokratin idag.

Något annat du vill tillägga?

Att främja demokrati är att främja det kollektiva och organisationerna. Men att främja allt som är

snällt och bra är inte att främja demokrati. Jag tror att biblioteken behöver dra upp skiljelinjer mellan vad som är behjärtansvärt och bra sociala insatser i det offentliga och det som handlar om relationen mellan armlängds avstånd och demokratiska fri- och rättigheter. En enskild individ har svårt att påverka samhället, men genom organisationer kan man driva frågor. En totalitär stat vill motverka organisering eftersom det är lättare att styra enskilda individer. Auktoritära ledare vill ha låg arbetslöshet i sina länder, men de vill inte att arbetare ska organisera sig. Diktatorer vill ha ekonomisk tillväxt, men de vill inte ha näringsfrihet och välorganiserade företagare.

Max Valentin, processledare, Biblioteken som tankesmedjor.

AVSLUTANDE ORD FRÅN STYRGRUPPEN

Inom ramen för *Biblioteken som tankesmedjor* har ambitionen varit att utforska och utforma metoder för att arbeta med demokratiuppdraget på ett metodiskt och strategiskt sätt.

Förståelse för bibliotekslagens skrivning och samtiden har fördjupats och inspirerar till fortsatt handling.

Biblioteksväsendet arbetar med demokratifrågor dagligen och har så alltid gjort. Genom *Biblioteken som tankesmedjor* har ett än mer metodiskt arbete påbörjats och utforskats. I en värld i ständig förändring och omförhandling krävs ett vitalt biblioteksväsende ständigt berett att ta sig an samtidens svängningar. Det är ett högt ställt krav.

Använd denna skrift som en byggsten, utmana den, bygg vidare – för ett fortsatt framåtlutat biblioteksväsende! Arbetet fortsätter!

LÄS MER

BIBLIOTEKENS DEMOKRATIUPPDRAG

Aquilonius Jennie. Vad får man säga i biblioteket? Biblioteksbladet nr 6 2016 s 23-24

Bibliotekslagen (SFS 2013:801). Kulturdepartementet.

Eriksson, Thord. M-politikers svar på SD-kritik om dragqueens: ”Långsökt”. Biblioteksbladet 8 dec 2023 <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/politik/m-politikers-svar-pa-sd-kritik-om-dragqueens-langsokt/>

Kungliga biblioteket. Nationell biblioteksstrategi. 2023 <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/nationell-biblioteksstrategi.html>

Lindberg, Niclas; f d generalsekreterare, Svensk biblioteksförning, Nya bibliotekslagen – vad kräver den av oss? föreläsning 9 maj 2014. Biblioteksdagarna 2014. <https://vimeo.com/94650784>

Persson, Annika. Varberg gör motstånd. Biblioteksbladet, nr 6 2016 s 19-21

Projekt: Folkbiblioteken i ett förändrat politiskt landskap, Linneuniversitetet <https://lnu.se/forskning/forskningsprojekt/projekt-folkbiblioteken-i-ett-forandrat-politiskt-landskap/>

Regeringskansliet. Strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022-2025. https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/bilder/kulturdepartementet/kultur/biblioteksstrategi_k-dep_webb_220420.pdf

Svensk biblioteksförning. För det demokratiska samhällets utveckling – bibliotekslagen enligt lagstiftaren. 2019 <https://www.biblioteksfor.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/01/for-det-demokratiska-sam-2019-webb-kopia.pdf>

OM PROJEKTET

Kungliga biblioteket. Digitalt först med användaren i fokus 2018-2020. Slutredovisning [Digitalt-forst-med-anvandaren-i-fokus-slutredovisning](#)

Stakston, Brit (2021). Biblioteken som tankesmedjor? – förstudie om biblioteken och demokratiuppdraget, Region Skåne, Biblioteken som tankesmedjor? (skane.se)

BIBLIOTEKEN SOM LOKAL DEBATTARENA

Emmaboda bibliotek bjuder in till bordsdiskussion om designerbordet till Emmaboda kommun som kostade över 600 000 kr, SVT <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/emmaboda-bibliotek-bjuder-in-till-bordsdiskussion-om-designerbordet-till-emmaboda-kommun-som-kostade-over-600-000-kronor>

Kommunstyrelsen i Emmaboda köpte ett bord för 760 000 kr, Aftonbladet <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/JQ48yJ/kommunstyrelsen-i-emmaboda-koppte-ett-bord-for-760000-kronor>

Om Martinus kosmologi <https://www.martinus.dk/sv/om-martinus-kosmologi/>

Röshammar, Martin: Habo: ”Vi skulle behöva jobba mer med läsning!” Biblioteksbladet <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/habo-vi-skulle-behova-jobba-mer-med-lasning/>

SCB befolkningsstatistik

Workshop med arbetsgruppen och pilotbiblioteken. Emmaboda kommun <https://www.emmaboda.se/uppleva--gora/gora/motesplatser/bibliotek.html>

Ystads bibliotek bjuder in till ett öppet samtal om Glemmingebro medborgarhus. Medverket, Ystads bibliotek <https://www.biblioteksso.se/-/ystads-bibliotek-bjuder-in-till-ett-oppet-samtal-om-glemmingebro-medborgarhus>

GÖR DIN RÖST HÖRD

AI bidrar till samtal om EU. Biblioteksbladet <https://www.biblioteksbladet.se/nyheter/digitalisering/ai-bidrar-till-samtal-om-eu/>

Barnombudsmannen (2018). Utanförskap, våld och kärlek till orten. <https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/vartarbete/arsrapporteringar/utanforskap-vald-och-karlek-till-orten-2018/>

Bibliotekets drag: VR ska locka fler att rösa i EU-valet. SVT <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/blekinge/bibliotekets-drag-vr-ska-locka-fler-att-rosta-i-eu-valet>

Digital inkludering och utanförskap i Sverige. Svenskarna och internet <https://svenskarnaochinternet.se/utvalt/digital-inkludering-utsatta-omraden/>

Lunds unga dissar medborgarförslagen. Sveriges röster <https://www.sverigesroster.se/produktion/lunds-unga-dissar-medborgarforslagen/>

MUCF (2023). Ung idag 2023:2. En fördjupad bild av ungas fritid. <https://www.mucof.se/publikationer/en-fordjupad-bild-av-ungas-fritid>

Nu kan du ta en VR-rundtur i europaparlamentet. Karlskrona kommun <https://www.karlskrona.se/nyheter-karlskrona-kommun/nu-kan-du-ta-en-vr-rundtur-i-europaparlamentet/>

SCB befolkningsstatistik

Special EU-val 2024, SVT-play (26 min in i programmet) <https://www.svtplay.se/video/8r-QbZgz/sverige-idag/special-eu-val-2024?info=visa>

Xrundan - digital tipspromenad/tipsrunda! <https://xrundan.com/>

INTERVJU MED PROCESSLEDAREN

Tilläggsdirektiv till utredningen om Styrning och uppföljning av folkbildningen – vägval inför framtiden (U 2022:01) <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2023/09/dir.-2023130>

Äntligen premiär. Fabel <https://fabel.se/2021/08/11/antligen-premiar/>

REGIONSAMVERKAN.SE

REGION
BLEKINGE

Region Halland

Region
Jönköpings län

Region Kalmar län

REGION
KRONOBERG

REGION
SKÅNE

KULTURRÅDET